

VITRINA CU CĂRȚI:

► **Arto Paasilinna**, *Morarul care urlă la lună*, traducere de Teodor Palic, Editura Polirom, București 2004. Un roman mitic al celui mai popular scriitor finlandez contemporan. Arto Paasilinna se numără printre scriitorii de prim rang ai literaturii europene contemporane. În *Morarul care urlă la lună* el se joacă cu elemente ale romanului picaresc, ale romanului de aventuri și chiar ale Bildungsromanului. Rezultatul – o narațiune de o fantezie nestăvilită.

Din Adevărul, 9 martie 2004

► **Torgny Lindgren**, *Caltaboșul* (cartea anului 2002 în Suedia), a apărut în traducerea Elenei-Maria Morogan, în colecția "Biblioteca Polirom", a Editurii Polirom, București, 2004. Torgny Lindgren este unul dintre cei mai cunoscuți scriitori suedezi contemporani. A debutat, în 1965, cu poezii, dar primul mare succes l-a avut cu romanul "*Drumul șarpelui pe munte*" (1982, distins cu Marele premiu pentru literatură al Uniunii Scriitorilor Suedezi), ecranizat în 1986, după care au urmat alte romane recompensate cu diverse distincții literare. În 1990 a primit titlul de doctor Honoris Causa al Universității din Linköping, iar un an mai târziu a devenit membru al Academiei Suedeze.

Din Cultura, 27 aprilie 2004

► **Torgny Lindgren**, *Legende*, o traducere din suedeză de Eva Leonte și Andreea Gabrian, apărută în colecția "Cartea de pe noptieră", Editura Humanitas, București, 2004. Fantezia și motivele biblice, magicul și realismul se întâlnesc în povestirile lui Torgny Lindgren reunite în volumul publicat în Suedia în 1986. O lume în care noțiunile morale încă nu au fost stabilite sau au fost abolite demult și sunt redescoperite.

Din Cultura, 27 aprilie 2004

► **Mikko Heikinheimo**, *Amintiri despre Europa. Mărturii*, Editura Humanitas, 2005 (traducere din franceză de Ileana Nidelea). Autorul a fost ambasador al Finlandei în România (1996-2000) și cunoaște bine ambele fețe ale Europei. Lansarea cărții a avut loc la Institutul Francez din București. După lansare a avut loc o conferință susținută de autor despre "*Identitatea națională și integrarea europeană în țările Europei Centrale și de Est*".

Din România liberă, 22 aprilie 2005

I. L. Caragiale

Myrskyisä yö

O noapte furtunoasă

Henkilöt:

- **Dumitrache "Ilkeämieli" Titircă** [Dumitrake Titirka]: puutavarakauppias, kansalliskaartin kapteeni
- **Nae Ipingescu** [Nae Ipindžesku]: alikomisario, kapteenin ystävä ja aatetoveri
- **Chiriac** [Kiriak]: puotiapulainen, Dumitrachen luottohenkilö, kaartin kersantti
- **Spiridon**: apupoika Titircän talossa
- **Rică Venturiano** [Rika Venturiano]: piirioikeuden arkistonhoitaja, oikeustieteen opiskelija, kolumnisti
- **Veta**: Dumitrachen puoliso
- **Zitsa** [Sitsa¹]: edellisen sisar

Tapahtumapaikka: Bukarest, Dumitrachen koti

II NÄYTÖS

Sama huone. – Pöydällä palaa kaasulamppu

I KOHTAUS

Veta, Chiriac

Veta

Mene, rakkaani, mene. Ole kunnolla, kello lähenee yhtätoista... Ken tietää, jos hän vaikka tulee ilmoittamatta!

Chiriac

Pyh! Hänellä on vielä runsaat kolme tuntia juostavana. Ei hän voi tulla niin pian.

¹ Ensimmäinen äänne on soinnillinen s kuten engl. sanassa zoo tai saks. sehr

Veta

Mistä sitä tietää, mitä tuleman pitää? Parempi katsoa kuin katua.

Chiriac

Ei huolta, rakas, jos minä kerran sanon, ettei hän tule. Hänenhän on mentävä Cotroceniin² asti, mitä oikein kuvittelet? Etkö tiedä, miten hän laahustaa?

Veta

Hyvä on, mutta minäkin haluaisin jo mennä nukkumaan. Olen tosiaan kauhean väsynyt. Tiedätkös sinä että siitä lähtien, kun eilen illalla riitelimme, en ole laisinkaan ummistanut silmiäni?

Chiriac

No ihan niin kuin minä muka olisin!

Veta

Siksipä juuri. Suutele minua vielä kerran ja mene sinäkin nukkumaan. Huomenna sinun pitää lähteä äksiisiin; oletko unohtanut että sinun täytyy nousta ennen aamun sarastusta?

Chiriac

Olet oikeassa. Miten voisinkaan unohtaa? Minun pitää nousta huomenna neljän aikaan. Kun trumpetisti tulee, niin menemme hakemaan kaksi henkilöä komppaniasta. Sitten lähdemme pidättämään suutari Tachen Elefteroksen kirkon läheltä.

Veta

Mutta Safta-eukkohan kertoi minulle, että suutari potee lavantautia.

Chiriac

Mitäs hänen tautinsa minulle kuuluu? Mitä, minäkö se sairas olen? Eihän se minua koske. Hän on minun listallani, hänen täytyy ilmoittaa minua äksiisiin.

Veta (säpsähtää, kuin olisi kuullut jotakin)

Hiljaa! (kuuntelee) Minusta tuntuu että joku kulki juuri portista. No niin, Chiriac, suutele minua ja lähde.

Chiriac (suutelee Vetaa)

Ethän huomenillalla enää mene Uniooniin?

² [Kotrotšeni] Kaupunginosa ja palatsi Bukarestissa

Veta

En, en mene enää ilman sinua... Ethän unohda, mitä lupasit minulle? Ettet enää koskaan pahoita minun mieltäni?

Chiriac

En koskaan. (suutelee Vetaa, puristaa syliinsä ja lähtee) Illanjatkoa. (palaa vielä toistaakseen saman leikin ja poistuu takavasemmalta)

Veta (yksin, hyräilee hiljaa, menee pöydän ääreen)

Eräänä onnen hetkenä
kaipuusta tähdet täyttyivät
ja rakkauden helmenä
säteensä päälle laskivat.

(hyräilee yhä hiljempaa) Kellon täytyy olla jo yli yhdentoista... Menen nukkumaan... Kuinka väsynyt olenkaan! En jaksa enää... (istuutuu pöydän ääreen, avaa valokuva-albumin, ja hänen käsiinsä osuu Chiriacin muotokuva) Oi! Oi! Chiriac! (hyräilee d. G. Sionin "Muotokuvan" ensimmäistä säkeistöä)

Kun alakulo valtaa sun syömmes kaunihiin,
mun kuvaani sä katso ja muista silloin vaan,
ett' rinnallasi kärsin myös minä, rakkahin,
ja lemmentuskan kanssa' mä ikuisesti jaan.

(Jatkaa hiljempaa. Säättää lampun liekin hyvin heikoksi ja alkaa valmistautua nukkumaanmenoon. – Sillä aikaa ovi perällä avautuu hiljaa ja sieltä ilmestyy Rică Venturiano; lampun heikko liekki valaisee huonetta tuskin ollenkaan.)

II KOHTAUS**Veta ja Rică Venturiano, sitten ulkoa Dumitrache ja Ipingescu**

Rică (astuu sisään, pysähtyy kynnykselle, näkee Vetan takaapäin, huokaa syvään, laittaa käden sydämelleen ja hiipii varpaillaan hänen tuolinsa taakse; vaipuu polvilleen ja lausuu voimakkaalla äänellä)
Säteilevä enkeli!

Veta (päästää huudon, nousee ja juoksee toiselle puolelle näyttämöä tehden ristimerkkejä ja manaten pois pahaa henkeä.)
Iik!

Rică (kääntyy polvistuneena häntä kohti)

Säteilevä enkeli! Kuten minulla oli kunnia sinulle tiedottaa edeltävässä preivissäni, siitä lähtien kun sinut aluksi näin ensimmäisen kerran, menetin järjenkäyttöni. Kyllä, olen hullu!...

Veta

Hullu! (*kirkuen*) Apuun, Chiriac! Spiridon!

Rică

Älä huuda, madam! (*ryömii askeleen polvillaan*) Ole armollinen! Olen lemmeistä hullu; kyllä, otsani hehkuu, ohimoissani jyskyttää, kärsin sietämättömästi, kuin olisin raivotautinen.

Veta

Raivotautinen...? Kuulkaa, herra, sanokaa minulle äkkiä, muutoin huudan: kuka olette, mitä haluatte, ja mitä tekemistä teillä on tähän aikaan toisten kotona?

Rică (*nousee ja lähestyy häntä katkaisten häneltä tien*)

Kukako olen? Kysytkö, kuka olen? Olen nuori ja onneton nuorukainen, joka kärsii sietämättömästi ja rakastaa kuolemattomasti.

Veta

No, entäs sitten? Mitä se minua liikuttaa? (*pienen harkinnan jälkeen*) Voi minua! Jospa se onkin joku voro; hän on saanut selville, ettei isäntä ole kotona, ja aikoo ryövätä meidät. (*huutaa kovaa*) Chiriac! Spiridon! Apuun! Varkaita!

Rică (*kädet ristissä*)

Älä huuda! Älä huuda! Ole armollinen, sääli minua! Kysyit, kuka olen, ja kerroin sen sinulle. Kysyit, mitä tekemistä minulla on täällä... Kiittämätön! Etkö juuri sinä itse omin käsin kirjoittanut minulle?

Veta

Minäkö?

Rică

Sinä juuri! (*nousee*) Etkö kirjoittanutkin minulle että voisin tulla huoletta kello kymmenen jälkeen Catilina-kadun numeroon 9, kun näen lampun himmenevän ikkunassa? Tässä olen. Kuljetin itseni paikan päälle toistaakseni että rakastan sinua kuten orja valoa ja sokea vapautta.

Veta

Ihan totta, hyvä mies, olette todellakin hullu. Näette unta; etkö minä olisin kirjoittanut teille jonkin kirjeen? Ennenkuulumatonta! Tietääkö herra, kenen kanssa oikein puhuu?

Rică

Kuinka en tietäisi? Puolustaudut turhaan. Ja sinäkin rakastat minua, älä nyt enää esitä. Huomasinhan sen jo sinä iltana Unioionissa...

Veta

Unioionissa? (*mieltii kuumeisesti*)

Rică

Niin; juuri sinä iltana, kun katseemme kohtasivat, luin silmistäsi jaloista, että sinäkin vastaat lempeeni. Seurasin sinua sinä samana iltana hallintorakennukselle saakka. Vaistosin, että se kukkoileva lankomiehesi oli haistanut minut ja tiesi että kuljin teidän kannoillanne. Sitten rohkeuteni hylkäsi minut enkä enää uskaltanut kääntyä valaisemattomalle kadulle. Käännyin takaisin, koska pelkäsin insidenttiä sen moukan kanssa. Toissailtana lempeni siivitti minut rohkeudella ja seurasin teitä tähän esikaupunkiin, kadunkulmaan asti. Mutta juuri kun olin näkemäisilläni osoitteesi, koirat katkaisivat minulta tien. Kun olin saanut selville, että asut täälläpäin, etsin sinua kuollakseni ja hankin tietooni siltä pojalta, joka tekee töitä lankomiehellesi, kuinka perheasiasi ovat. Sain tietää, että olet nyt vapaa, ja kirjoitin sinulle ensimmäisen preivini inspiraation hetkellä. Sait sen; vastasit, että tulisin, ja minä tulin... toistaakseni sinulle, että: (*lankeaa jälleen polvilleen*) ei, sanottakoon tai tehtäköön mitä hyvänsä, tulen kuuluttamaan, kovaa ja korkealta, että sinä olet sarastus, joka avaa tähtitaivaan poeettiseen adoraatioon, täynnä... (*seuraa hyvin nopeaa vuodatusta, jonka Veta keskeyttää*)

Veta (*on kuunnellut erittäin kiinnostuneena Ricän puhettua ja keskeyttää hänet nauruun purskahtaen.*)

Hah-hah-hah! Nyt ymmärrän kaiken! Hah-hah-haa!

Rică

Nauratko, nauratko sinä, kiittämätön, minun lemmelleni?

Veta

Herra varjele, miten voisin olla nauramatta?... Näettehän, että nauran. Tiedättekö ollenkaan, kenen kanssa puhutte? Tunneteko minut? Tiedättekö varmasti, kuka minä olen?

Rică

Kuinka en tietäisi? Sinä olet unieni enkeli, olet tähti, voisin sanoa jopa kointähti, joka sädehtii ylväänä eksistenssini synkässä yössä, sinä olet...

Veta (*siirtyy lampun luokse, suurentaa liekkiä ja kääntää kasvonsa valoon.*)

Ihanko totta? Katsokaapa tarkasti! (*nauraa*)

Rică (*erittäin häkeltyneenä, nousee seisomaan ja perääntyy kompuroiden.*)

Madam! Pardon! Antakaa anteeksi! Rouva! Ottaen huomioon että... Tuota, haluan sanoa, kunnioituksella... Pardon... Siitä syystä ja sen johdosta... Anteeksi... Pardon...

Veta (*nauraa*)

Hyvä on, herra, hyvä on, saatte anteeksi, mutta pyydän, että jos nahkanne on teille kallis, lähtekää vauhdilla, poistukaa nopeasti tästä talosta, sillä Herra varjele, jos mieheni sattuisi löytämään teidät täältä... se **moukka**... niin voi sentään!

Rică

Anteeksi! Pardon!...

Veta

Silloin en totta vieköön tiedä, mitä teistä jää jäljelle. Mieheni kärsii hirveästä mustasukkaisuudesta ja on sellaisessa tilassa että pystyy vaikka tappamaan teidät.

Rică (*säikähtäneenä*)

Tappamaan minut!

Veta

Teillä oli onnea jo toissailtana, kun koirat katkaisivat teiltä tien eivätkä päästäneet kujallemme. Isäntä nimittäin tuli nopeasti ylös ja herätti Chiriacin...

Rică

Chiriacin!

Veta

Niin, meidän puotipuksumme. He lähtivät molemmat ulos kujalle, toinen joutomaan ja toinen portin kautta, ottaakseen teidät siellä kiinni. Chiriac oli vieläpä ottanut levorverinkin mukaansa; mutta ennen kuin he ehtivät ulos, olitte jo häipynyt...

Rică (*huolissaan*)

Levorverin! Madam, pyydän, suvaitkaa laskea minut täältä pois mitä kiireimmin...

Veta

Ohhoh! Onpa hauska juttu! Pidättelenkö minä muka teitä, mitä? Menkää, ovi on auki. Menkää äkkiä, ja pitäkää varanne portilla, ettette joudu kasvotusten isännän kanssa, sillä hänen pitäisi palata kotiin näillä hetkillä. Menkää joutomaan kautta ja lähtekää mäkeä alas kirkolle päin. Pitäkää varanne, ettette törmää mieheeni, sillä hän tunnistaa teidät ja antaa teille kuoonon heti teidät nähdessään, totta vie!

Rică

Antaa kuoonon!... (*aikoo lähteä, mutta pysähtyy ja palaa takaisin*) Rouva, olette kunnianarvoisa daami; käytän tilaisuutta hyväkseni pyytääkseni teitä (*erittäin vuolaasti*) vastaanottamaan vakuutuksen korkeasta arvostuksestani ja syvästä

kunnioituksestani, jolla minulla on kunnia olla teidän korkea-arvoisuutenne mitä nöyryin ja alamaisin Rică Venturiano, hovioikeuden arkistonhoitaja, lyyrinen runoilija, sanomalehti "Kansallisen Patriootin Äänen" avustaja ja oikeuden ylioppilas.

Veta

Oikeuden tai vääryyden, se on minulle aivan samantekevää! Lähtekää jo, vai haluatteko kenties joutua vaikeuksiin...?

Rică

Ei, madam, ei; olenhan koulutettu nuorukainen, en halua joutua minkäänlaisiin vaikeuksiin...

Veta

No, siinä tapauksessa, alkakaahan mennä. Mitä vielä viivyttellette?

Rică

Olen jo menossa; anteeksi, pardon, illanjatkoa!

Veta

Tulkaahan! (*Aikoo saattaa hänet ovelle. Juuri kun hän on avaamassa ovea päästääkseen miehen menemään, pihalta kuuluu Dumitrachen ääni. – Rică ja Veta vetäytyvät kauhuissaan.*)

Dumitrache (*ulkona pihalla*)

Näin aivan varmasti hänen päänsä ikkunassa. Hän on täällä talossa. Chiriac! Spiridon!

Veta (*kauhistuneena*)

Mösjöö! Herra! Olette saattanut minut melkoiseen liemeen, ja samalla itsenne! Menkää; menkää, tai hän tappaa teidät!

Rică

Oivoi! (*ryntää ovelle*)

Veta (*pysäyttää hänet*)

Ei sitä kautta!

Dumitrache (*ulkoa*)

Jollei sille hampuuksille piisaa minun käsittelyni, niin syön kyllä pulisonkini!

Ipingescu (*samoin ulkoa*)

Totta vie! (*kuuluu nopeita askeleita, jotka tulevat portaita ylös*)

Rică

Madam, rouva! Olkaa armollinen rumaanialaisnuorukaiselle, joka elää eksistenssinsä kevättä! Olenhan nähnyt vasta 25 kevättä ja puoli, täytän 26 vasta antinpäivänä... Pelastakaa minut!

Veta

Toki... mutta miten? Ahaa, tästä ikkunasta! Lähtekää nopeasti, menkää varovasti vasemmalle rakennustelineitä pitkin, laskeutukaa tikapuita pitkin työmaan perälle. Alhaalla on matala pieni portti, joka johtaa joutomaalle... Paetkaa nopeasti!...

Rică (*poistuu ikkunasta ja lyö päänsä muuriin, niin että hänen hattunsa menee lyttyyn*)

Pardon!... Anteeksi!... Illanjatkoa! (*katoaa ikkunan kautta; askeleet lähestyvät*)

III KOHTAUS

Veta yksin, sitten **Dumitrache** ja **Ipingescu**

Veta

Pääsipä pakoon, miespolo... Mikä komeedia! Pyhä Jumala! Jos Chiriac olisi saanut hänet kiinni, hän olisi ollut mennyttä miestä. Siinä nähdään, millaisen sopan Zitsa-siskoni on saanut aikaiseksi! Siksi hän siis jatkuvasti halusi ravata siellä kesäteatterissa; hän oli rakastunut. Ja minä, hölmöläinen, en tiennyt mistään mitään, ja jouduin riitoihin Chiriacin kanssa sen herran takia... Hyvä, että hän pääsi karkuun, voi häntä; nyt hänen pitäisi olla juoksemassa Bursucin takapihan poikki hippulat vinkuen. (*Laskeutuu pöydän ääreen ja on tekevinään käsityötä. Peräovi lentää selälleen ja sisään astuvat raivoissaan Dumitrache ja Ipingescu, miekat vedettyinä.*)

Dumitrache (*marssii hurjistuneena eteenpäin*)

Rouva! Kuka täällä juuri äsken oli? (*Ipingescu etsii katseellaan kaikkialta, katsoo sängyn alle, pöydän alle, tutkii joka paikan*)

Veta

Kukapa täällä nyt olisi ollut?

Dumitrache (*kiehuen raivosta*)

Kukako olisi ollut?... Mistäs minä tietäisin, kuka! Jos tietäisin, en kysyisi sinulta!

Ipingescu

Totta vie! (*etsii edelleen*)

Veta

No! Mikäs sinua riivaa? Mitä varten ryntäät tänne kuin raivohullu? Katso nyt, sapeli ojossa, kuin taistelukentälle menossa.

Dumitrache

Älä naura, rouva, juuri kun sitä vastaan on hyökätty, mistä olen kaikkein tarkin. Älä naura, rouva, mene toiseen huoneeseen!... Mikset ole vielä nukkumassa?

Veta

Sinä et nyt todellakaan ole aivan oma itsesi! Miksikö en ole vielä mennyt nukkumaan? Koska minua ei nukuttanut. Mitä! Haluatko, että menen nukkumaan ja jätän työni kesken? Huomenna on pyhäpäivä, minun täytyy valmistautua kirkkoa varten.

Ipingescu

Totta vie!

Dumitrache

Rouva, mene nyt vain toiseen huoneeseen, meillä on tekemistä täällä; mene äkkiä. (*kulkee ympäriinsä kiihtyneenä, huutaen.*) Spiridon! Spiridon! Chiriac! Spiridon! Chiriac! (*Vetalle*) Kylläpä nyt tempun teit, rouva!

Veta

Minkä ihmeen tempun? Mitä oikein kuvittelet? Mitä muka olisin tehnyt?

Dumitrache

Kyllä sinä sen hyvin tiedät! Sinä olet syypää siihen, mitä tuleman pitää (*synkästi*), sillä jotain kauheaa tulee tapahtumaan, vaikka tiedän voivani hyvinkin joutua siitä hyvästä käräjille!

Veta

Olet hullu! (*itseksseen*) Nyt minua ei pelota enää.

Dumitrache (*äärimmäisen raivoissaan*)

Ala mennä, rouva, äläkä naura.

Veta

No menenhän minä. (*poistuu nauraen etuvasemmalle.*)

IV KOHTAUS

Dumitrache, **Nae Ipingescu**, sitten **Spiridon**

Dumitrache (*tikahtumaisillaan kiihtymyksestä*)

Tiedätkö, hillitsen itseni, elikkä puhun hänelle kierrellen, en halua selittää hänelle asian laitaa suoraan, jotten nolostuttaisi häntä.

Ipingescu

Totta vie!

Dumitrache

Kyllähän sinä hänet tiedät...

Ipingescu

Veta-rouvanko? Hän on sellainen häveliäs... tiedänhän minä.

Dumitrache (*kulkee ympäriinsä kiihtyneenä*)

Enkö siis muka pääse siihen hampuusiin käsiksi edes omassa talossani? Eihän hänellä ollut muuta pakotietä; talossa ei ole toisia portaita. (*huutaa*) Spiridon! Chiriac! Chiriac! Spiridon!

Spiridon (*tulee sisään oikealta, tukka sekaisin, aivan unenpöpperössä*)

Mitä isäntä käskää?

Dumitrache

Mitäkö käsken? Tule tänne niin käsken sinua. (*tarttuu häntä tukasta.*)

Ipingescu

Hah-hah-hah-haa! Antakaa sille oikein isän kädestä!

Dumitrache

Ihan kuin meillä ei olisi ollut puhetta, mösjojö Spiridon, poikaseni, etten enää koskaan tapaa sinua nukkumasta, kun palaan kotiin! Siinä sinulle käskyä! Ja siinä! Ja vielä siinä! Joko lähtee uni silmästä?

Spiridon (*itkien*)

Aijai, isäntä, aijai! Mitä vahinkoa muka olen isännälle aiheuttanut, jos olenkin nukkunut?

Ipingescu (*hurjistuneena Spiridonille*)

Mitä varten et vastannut nimenhuutoon?

Spiridon

Aijai! (*vaikeroi*)

Dumitrache

Vaikene! Missä on Chiriac?

Spiridon (*pakenee nurkkaan*)

En tiedä...

Dumitrache (*syöksyy häntä kohti; Spiridon juoksee karkuun*)

Vaan syödä ja nukkua kuitenkin osaat?

Spiridon

Hän nukkuu omassa kammarissaan, isäntä.

Dumitrache

Vai että nukkuu? Kaikki te vain nukutte; nukkuisittepa ikuista unta! Minun leipääni osaatte kyllä syödä. Kutsu Chiriac tänne äkkiä! Ala mennä!

Ipingescu (*Spiridonille, polkaisee lattiaa hoputtaakseen tätä*)

Vauhtia! (*Spiridon poistuu nopeasti vasemmalle.*)

Dumitrache

Chiriac! Chiriac!... Minä palan kuin tulisilla hiilillä ja kaikki muut vain vetävät hirsiiä! Minä kärsin kunniani puolesta ja heitä kiinnostavat vain makeat unet... Chiriac!

V KOHTAUS

Samat, lisäksi Chiriac, sitten Spiridon

Chiriac (*tulee vasemmalta unenpöpperöisenä, yöpuvussa ja silmiään hieroen*)

Mikä hätänä, isäntä? Missä palaa? Mikä on tuleessa?

Dumitrache (*ottaa häntä käsipuolesta ja johdattaa näyttämön etuosaan*)

Chiriac! (*lyhyesti*) Olen hukassa!

Chiriac

Miten niin?

Dumitrache

Kunniani on mennyttä!

Chiriac

Kuinka?

Dumitrache

Se mistä eniten välitin...

Chiriac

Mitä?

Dumitrache

Perheellisen miehen kunniani on tahrattu!

Chiriac (*vähättelevästi*)

Äh! Ei voi olla; isäntä vain kuvittelee!

Dumitrache

Näin omin silmin.

Chiriac

Eihän nyt toki! Samalla tavallahan isäntä pelästytti minut toissailtanakin; se on pelkkää mielikuvituksen tuotetta.

Dumitrache

Kysy vaikka Naelta!

Ipingescu

Hyväksyn myöntävästi.

Chiriac (*havahtuneena*)

Kuinka? Milloin? Missä? Kuka?

Dumitrache

Se hampuusi!

Chiriac

Mitä?

Dumitrache

Se hampuusi, Chiriac rakas, näin kujalta ikkunasta, että hän oli täällä talossa... Kakkulat nenällä, silkkipytty päässä.

Ipingescu

Samoin.

Chiriac

Täällä talossako? Isännän ei pidä saattaa minua kiusaukseen!

Spiridon (*itseksensä*)

Kakkulat? Silkkipytty? Sehän on se Zitsa-rouvan henkilö. (*poistuu perältä vaivihkaa*)

Dumitrache

Näin hänet omin silmin, eikä hän ole mitenkään voinut poistua täältä; mitä kautta muka? Jos hän olisi lähtenyt portaita pitkin, meidän olisi pitänyt sattua nenäkkäin, kun tulimme niitä ylös Naen kanssa. Hänen täytyy olla jossain täällä talossa piilossa. – Meidän täytyy löytää hänet. (*poistuu oikealle*)

Chiriac (*lyö rintaansa*)

Isäntä antaa nyt vain minun...

Ipingescu (*joka seisoo vasemmalla olevan ikkunan ääressä*)

Pyydän anteeksi: tämä ikkuna antaa rakennustelineille, ja telineet vievät työmaan perälle.

(*Dumitrache palaa sisälle ja poistuu etsien vasemmalle.*)

Chiriac

Niin.

Ipingescu

No! Eikös siellä ole tikaput? Jos hän on poistunut tästä ikkunasta, hän on häipynyt, karannut joutomaalle.

Chiriac

Ei hän ole voinut löytää tikapuita. Telineet loppuvat tallin vintille; ullakolla ei ole vielä lattiaa, siellä on pelkät parrut, ja tikaput ovat toisella puolella, rakennuksen takana.

Dumitrache (*tulee vasemmalta takaisin sisälle epätoivoisena*)

Kunniani on mennyttä, en halua enää tietää mistään mitään. Perheellisen miehen kunniani on tahrattu; enää en välitä, vaikka joutuisin käräjille! (*etsiskelee katseellaan ja huomaa kävelytulen, jonka Ricä on unohtanut lautakasan päälle sen tuolin viereen, jonka luona hän lankesi polvilleen sisään tullessaan*) Chiriac! Chiriac rakas! Katsohan tätä! (*näyttää keppiä*) Vieläkö väität, että vain kuvittelin?

Chiriac (*syöksyy ottamaan pyssyn, jonka pistin on nyt paikallaan*)

Tahtooko isäntä, että otamme hänet kiinni? Isäntä seuraa sitten nopeasti minua! Nae-herra tulee perässä! Spiridonin kammaristakin (*näyttää oikealle*) on ovi vain suureen portaikkoon. Hän ei ole voinut paeta niitä portaita pitkin, joita tulitte. Tästä hän on mennyt, telineitä pitkin. Hänen täytyy olla piilossa tallin vintillä rakennuksen perällä. Tulkaa nopeasti perässä! No niin! Hän ei pääse kynsistäni edes kuolleena! (*aikovat hypätä ikkunasta*)

VI KOHTAUS

Samat, lisäksi Veta (vasemmalta)

Veta

Mitä nyt, mikä hätänä?

Chiriac (*kovalla äänellä Vetalle*)

Hän ei pääse kynsistäni edes kuolleena!

Dumitrache (*samoin*)

Niin juuri, ei edes kuolleena!

Ipingescu (*samoin*)

Täsmälleen!

ChiriacMennään, isäntä; tulkaa, Nae-herra! (*aikoo syöksyä ikkunasta pyssy kädessään*)**Veta** (*juoksee ikkunan eteen*)

Oletteko tulleet hulluiksi? Haluatteko telineiden pettävän allanne? Chiriac, etkö tiedä, ettei telineitä ole käytetty kolmeen viikkoon? Haluatko että sinulle käy huonosti?

ChiriacRouva antaa nyt meidän olla! (*yrittää työntää Vetaa syrjään, mutta tämä ei siirry*)**Dumitrache** (*samoin*)

Anna meidän olla, rouva!

Ipingescu (*samoin*)

Pardon!

Veta (*Chiriacille*)

Taasko sinä uskot hänen epäilyksiään? Oletko unohtanut, mitä...

Dumitrache

Niin, epäilyksiä... kakkulat nenällä ja silkkipytyt päässä!

Chiriac (*kamppailee Vetan kanssa*)Rouva antaa nyt vain minun olla! (*riuhtaisee itsensä irti Vetan otteesta ja häipyä ikkunasta*)**Veta** (*horjuu ja rojahtaa tuolille*)

Chiriac!

DumitracheEteenpäin, Chiriac! Eteenpäin, Nae-veikkonen! (*menee ulos ikkunasta Nae Ipingescu perässään*)**Veta** (*nousee tuolilta horjuen, pistää päänsä ulos ikkunasta*)

Chiriac! Chiriac! Varo ettet putoa!

VII KOHTAUS

Veta, Zitsa

Zitsa

Mikä hätänä, siskokulta? Mitä on tapahtunut? Spiridon sanoi...

Veta

Voi Zitsa, Zitsa, kaikkea harmia sinäkin minulle aiheutat! Veit minut Uniooniin, rohkaisit sitä virkamiestä seuraamaan kintereillämme, niin että jouduin ikävyvyksiin Chiriacin kanssa...

Zitsa

Chiriacin kanssa?

Veta (*yrittää paikata tilannetta*)

Isännän kanssa, ja Chiriacin, kaikkien; pyysit miekkosta tulemaan, mutta sen sijaan, että hän olisi tullut sinun luoksesi, hän tulikin tänne.

Zitsa

Ja?...

Veta

Ja juuri kun olin päästämässä häntä ulos ovesta, niin isäntä jo olikin siinä alikomisario Naen kanssa; he ryntäsivät ylös portaita huutaen kuin raivohullut...

Zitsa

Entä sen jälkeen?

Veta

Sain laskettua hänet ulos ikkunasta, ohjasin hänet menemään telineille, jotka johtavat työmaan perälle ja sieltä takaportista joutomaalle.

Zitsa (*kauhuissaan*)

Takaportista joutomaalle!

Veta

Niin, koska isoissa portaissa hän olisi joutunut nokitusten isännän kanssa.

Zitsa (*musertuneena*)

Voi sisko, Herran tähden! Takaportti on lukossa. Yritin juuri äsken itse tulla sieltä, jottei minun olisi tarvinnut enää kiertää, mutta minun piti kuitenkin tulla kujan kautta päästäkseni pihaan.

Veta

Lukossako? Ja aidan lankutkin ovat kahden sylen korkuiset! Silloinhan kyseinen henkilö ei ole voinut paeta! Zitsa, Zitsa! Nyt on piru merrassa! Isäntä on hurjana, Chiriac on hulluna raivosta!

Zitsa

Voi minua! Voi rakkaintani! He tappavat hänet!

Veta

Chiriac otti pyssyn pistimiseen kaikkineen ja isännällä oli sapeli vedettyä...

Zitsa

Älä kerro enempää tai kuolen! (*kuuluu putoavien lankkujen ryminää*)

Veta

Hiljaa! (*molemmat kuuntelevat*)

Dumitrache (*ulkoa*)

Puskii, Chiriac!

Ipingescu (*ulkoa*)

Seis, perustuslain nimessä!

Veta (*kauhuissaan*)

Hän on kiikissä!

Zitsa (*samoin*)

Oi! Kuolen!

Veta

He ovat pihalla; tule, mennään nopeasti. Sinä olet tämän sotkun aiheuttanut, sinä saat sen myös selvittää! Tule joutuin päästämään mies pälkähästä!

Zitsa

Mennään! (*molemmat lähtevät poistua kseen perältä; kun he ovat ylittämässä kynnystä, ulkoa kuuluu huutoa ja meteliä*)

Dumitrachen ääni

Älä anna periksi, Chiriac! (*melua, huutoja ja pyssynlaukaus*)

Veta

Chiriac!

Zitsa

Rakkaani! (*molemmat poistuvat hätäntyneinä*)

VIII KOHTAUS

Rică Venturiano, sitten Spiridon

Rică (*kiipeää hiljaa takaisin sisään samasta ikkunasta josta poistuikin, yltä päältä kalkki-, sementti- ja tiilipölyssä, hiukset epäjärjestyksessä, hattu revenneenä, kasvot kalpeina ja kireinä; vapisee ja kieli menee solmuun puhuessa; säpsähtelee välillä ja jalat ovat pettää alta*)

Tähän asti olen selvinnyt! Oi pyhä Antti³, pelasta minut vastakin: olenhan vielä nuori! Sinä Rumaanin tulevaisuuden suojeluspyhimys, varjele minua; olenhan minäkin rumaanialainen (*hengittää raskaasti ja painelee rintaansa*). Voi, mikä myrskyisiä yö! Hirveä tragediä! (*on kuulevinaan jotakin ja säpsähtää*) Mikä seikkailu!... Kiipesin ulos ikkunasta ja hapuilin eteenpäin telineitä pitkin. Otin varovasti tukea muurista ja pääsin työmaan perälle... Kohtalo vainoaa minua säälimättömästi... Telineet loppuivat, eikä minkäänlaisia tikapuita missään... Viekas rouva johdatti minut harhaan... Aioin palata takaisin, kun yhtäkkiä kuulin vainolaisten tulevan vastaan telineitä pitkin. Käännyin takaisinpäin tietämättä, minne olin menossa; kompastuin sementtitynnyriin... Sain inspiraation – minulle runoilijana tulee aina inspiraatioita – piilouduin tynnyriin! Vainolaisten askeleet lähestyivät juoksujalkaa. Useita yksilöitä meni kovaa vauhtia tynnyriini ohitse kiroten minua; minä, opin saaneena nuorukaisena, en ollut kuulevinanikaan... Kaikki loitonivat... Kuulin melua, karjaisuja ja naisten huutoja, lopuksi laukauksen. Melu vaimeni sitten vähitellen, jäljelle jäi pelkkä synkkä hiljaisuus, kaukaisuudesta vain kuului hallintorakennuksen kello, joka löi yksitoista ja kaksikymmentä... kohtalokas hetki minulle! – Kipusin varovasti ulos tynnyristäni, ryömin nelinkontin telineitä pitkin ja löysin itseni taas täältä... Mitä teen? Mitä kautta pääsen pois? Tarvitsen oikean neronleimahduksen... (*laittaa käden otsalleen ja penkoo aivolokeroitaan*) Kyllä, keksin sen! Poistun ovesta. (*hiipii varpaillaan peräovelle ja avaa sen; salissa on pilkkopimeää*) Absoluuttinen pimeys! (*menee ikkunaan*) Oi! Kuulen askeleita; joku tulee telineitä pitkin. (*ryntää oikealla olevalle ovelle, joka johtaa Spiridonin kammariin*) Tätä kautta! (*samalla hetkellä Spiridon astuu vauhdilla sisään ja he törmäävät toisiinsa*) Hui! Kylläpä pelästyitte minut! (*häntä alkaa heikottaa*)

³ Pyhää Andreasta pidetään Romanian suojeluspyhimyksenä

Spiridon

Herra, mösjöö, täälläkö te yhä olette? Nyt on kuumat paikat, teidän täytyy paeta! Jos teidät saadaan kiinni, teidät tapetaan...

Rică

Tapetaan?... Pelasta minut, poika, päästä minut pois täältä... Mitä kautta pääsen ulos? (*lähtee kohti oikeanpuoleista ovea, josta Spiridon tuli sisään*) Tätä kautta...

Spiridon

Ei käy (*katkaisee häneltä tien*). Siitäkin kammarista pääsee vain suureen portaikkoon; haluatteko joutua nokikkain heidän kanssaan?

Rică

Ei, en halua; mutta mitä sitten on tehtävissä? Eksistenssini on uhattuna! Haluan pelastua. Pelasta minut. Saat siitä hyvästä kolme neljännesruplaa.

Spiridon

Kolme neljännesruplaa: kuusi pakettia tupakkia! Pelastan teidät.

Rică

Miten? Mitä kautta? Kerro minulle nopeasti, nyt on hoppu, saan pian slaagin.

Spiridon

Odottakaa te täällä. Minä menen tuonne kammariin (*osoittaa oikealle*), avaan portaikkoon johtavan oven, ja kun näen heidän tulevan ylös, kutsun teidät kammariin. Suljemme välioven, ja kun kaikki ovat täällä, päästän teidät toista kautta portaikkoon. Sitten menette alas ja poistutte nopeasti portista... Kyllä minä teidät pelastan, ei hätää.

Rică

Niin, mene joutuin!

Spiridon (*vieksaasti*)

No, ettekös annakaan?

Rică

Mitä?

Spiridon

Sitä minkä lupasitte.

Rică

Annanhan toki. (*Penkoo kaikki taskunsa ja kerää summan kokoon pikkurahoista; Spiridon laskee kolikot huolella.*) Poika, (*juhlallisesti*) nuorukainen! Tiedätkö sinä, missä tilanteessa olen? Tiedätkö, millainen **vaara** minua uhkaa?

Spiridon

Tottahan toki! Kuinka voisin olla tietämättä, miten isäntä osaa löylyttää!... Huhhuh! Antakaahan olla, jollette pääsekään karkuun...

Rică

Häh? (*epäroi*)

Spiridon

Saatte tekin nähdä, mikä pirulainen hän on... Mistähän syystä häntä mahdetaankaan kutsua Ilkeämieli-Titircäksi?

Rică

Ei, en halua nähdä. Pelasta minut.

Spiridon (*viileähkösti*)

No, antakaa olla. Totta kai pelastan teidät, jos vain voin.

Rică

Oi! (*epäroi*) Kuulen melua portaikosta; he tulevat... (*epäroi*) Juokse; pelasta minut! (*Spiridon poistuu hiljaa oikealle laskeskellen lanttejaan. Rică hoputtaa häntä takaapäin.*)

IX KOHTAUS

Rică, Dumitrache, Chiriac, Ipingscu, Zitsa, sitten Veta

Rică (*hetken yksin; elehtii äänettömästi; yhtäkkiä oikealta naapurihuoneesta kuuluu läimäytyksiä ja Spiridonin huutoa*)
Hui! (*Portaista kuuluu askeleita. Rică ryntää oikeanpuoleiselle ovelle.*)

Dumitrache (*tulee vastaan sapeli ojossa*)

Seis!

Rică (*perääntyy*)

Voi pyhä Antti, olen mennyttä! (*ryntää vasemmalle telineille johtavan ikkunan luo*)

Chiriac (*tulee vastaan hypäten ikkunasta näyttämölle, kädessään pyssy pistimineen, kuin rynnäkössä*)

Seis!

Rică (*perääntyy epäroiden*)

Oi Rumaanian tulevaisuuden suojeluspyhimys! (*ryntää peräovelle*)

Ipingescu (*tulee vastaan sapeli ojossa*)

Seis! (*pudottaa sapelin tunnistaessaan Ricän*) Ei voi olla totta, kunnianarvoisa! Tekö siinä?

Rică (*hervottomasti vapisten*)

Minä!

(*Zitsa astuu sisään perältä.*)

Dumitrache

Mitä oikein haluat, miekkonen? (*Ryntää Ricaa kohti antaakseen tälle turpaan. Zitsa heittäytyy Dumitrachen syliin pysäyttäkseen tämän.*)

Chiriac (*paiskaa pyssyn menemään ja sylkäisee kämmeniinsä*)

Isäntä antaa vain minun hoidella hänet! (*ryntää myös antamaan Ricälle turpaan*)

Ipingescu (*loikkaa Chiriacin eteen estämään tätä*)

Älkää lyökö, kunnianarvoisa!... Minä tunnen hänet.

Chiriac (*Ipingsculle*)

Pois tieltä!

Zitsa (*Dumitrachelle*)

Dumitrache hyvä, älkää murhatko tulevaisuuttani! (*kamppailee tämän kanssa*)

Dumitrache

Annas niin kysyn häneltä vain: mitä oikein haluat, miekkonen?

Chiriac (*Naelle*)

Antakaa niin minä opetan tuota hampuusia juoksemaan kauppiaiden vaimojen perässä!

Ipingescu (*huutaa kovalla äänellä peittääkseen kaikki muut huudot*)

Seis! Seis! Tässä on sattunut sekaannus! Minä tunnen tämän herran! Hän ei ole sellainen kuin te kuvittelette; hän on kunniallinen kansalainen.

Chiriac

Kunniallinenpa tosiaankin! (*yrittää käydä Ricän kimppuun*)

Ipingescu (*pysäyttää hänet*)

Hän on meikäläisiä, hän on patriotti!

Dumitrache

Jos hän kerran on patriotti, niin miksi hän sitten hiippailee rikkomassa minun kotini? Miksi hän sitten hyökkää perheellisen miehen kunniani kimppuun? (*yrittää myös käydä Ricän kimppuun; Veta astuu sisään perältä*)

Zitsa

Setä, setä! Antakaa anteeksi! Asia ei ole niin kuin luulette.

Dumitrache

No, miten se sitten on?

Chiriac

Miten?

Veta (*menee Chiriacin luo ja vetää hänet syrjään synkkänä*)

Miten se on, miten se on! Täysjärkisiä ihmisiä ettekä tajua miten se on! Käyttäyditte kuin hullut! (*kuiskaa Chiriacille nopeasti*) Sehän on niin, että nuorukainen juoksee Zitsan perässä, on rakastunut häneen Unioonissa; tiedäthän, siitä illasta alkaen, kun hän lähti peräämme, he ovat lähettelleet toisilleen rakkausviestejä, ja sen sijaan, että olisi mennyt Zitsan kotiin, hän erehtyi ja tuli tänne. Minähän sanoin sinulle, että kaikki on vain isännän typerää epäluuloisuutta. Ja sinä vain saatat minut entistä suurempiin vaikeuksiin lähtemällä siihen mukaan. Näin se on, näetkö nyt? (*tässä vaiheessa Dumitrache, joka on hieman ihmeissään Chiriacin leppymisestä, haluaa myös kuulla selityksen*)

Chiriac (*valaistuneena*)

Ahaa!

Dumitrache (*menee Vetan viereen*)

No! Mikä on?

(*Tällä välin Ipingescu, Rică ja Zitsa elehtivät äänettömästi keskenään taustalla.*)

Veta (*Chiriacille*)

Selitä hänelle, miten asia on. (*siirtyy taka-alalle*)

Chiriac (*vetää Dumitrachen syrjään ja kuiskaa hänelle*)

Miten se on, miten se on! Täysjärkisiä ihmisiä emmekä tajua miten se on! Käyttäydymme kuin hullut! Sehän on niin, että nuorukainen juoksee Zitsan perässä, on rakastunut häneen Unioonissa; tietäähän isäntä, siitä illasta alkaen, kun hän lähti peräänne, he ovat lähettelleet toisilleen rakkausviestejä, ja sen sijaan, että olisi mennyt Zitsan kotiin, hän erehtyi ja tuli tänne. Minähän sanoin isännälle, että isäntä vain kuvittelee! Isäntä sai minut juoksentelemaan kuin hullu, niin että olin taittaa niskani!

Herra varjele! Mitä jos vielä olisimme syyllistyneet miestappoon? Näin se on, näkeekö isäntä nyt?

Dumitrache (*valaistuneena*)

Ahaa! (*katselee Zitsaa sivusilmällä*) No! Voi sinua, Zitsa, voi sinua onnellista! (*Chiriac siirtyy Ipingescun luo*)

Zitsa (*laskee viattomasti katseensa*)

Setä!

Dumitrache (*isällisesti*)

No! Älä nolostu! Tuota nuoruuden huumaa! (*yleisölle*) Romanttinen tyttö! Siitä siis se: ”Mennään nyt, setä, Uniooniin, ihan totta! Tekisin mitä tahansa!”

(*Tällä välin toiset ovat ryhmittyneinä taustalle. Ricä ei ole vielä kunnolla toipunut.*)

Ipingescu (*astuu etualalle Dumitrachen luo*)

Kunnianarvoisa! (*ylevästi*) Tiedättekö, kuka tämä nuorukainen oikein on? (*osoittaa Ricaa*)

Dumitrache

No kuka?

Ipingescu

Hän on se joka kirjoittaa ”Kansallisen Patriootin Ääneen”.

Dumitrache

Älä hulluttele!

Ipingescu

Kunniasanalla.

Dumitrache

No voi piru vieköön!

Ipingescu

Onpa hyvinkin, hän itse omassa persoonassaan! Hän on hyvä poika, meikäläisiä, kansan keskuudesta. Hän taistelee siinä tämäniltaisessa artikkelissa, tiedättehän, siinä jossa puhutaan yhteisestä äänioikeudesta.

Dumitrache (*ihastuneena*)

Sepä hienoa! (*hiljaa*) No, mennään sitten hieromaan tuttavuutta. Kun hän nyt kerran on rakastunut Zitsaan, niin mikäpä siinä, sehän voi olla tytölle oikea onnenpotku.

Ipingescu

Totta vie! Sitähän minäkin. (*Ricälle*) Kunnianarvoisa herra, sallikaa minun esitellä kansalainen Dumitrache Titircä, kauppias, tilanomistaja ja kansalliskaartin kapteeni. (*painokkaasti*) Hän on meikäläisiä. (*taustalla oleva ryhmä tulee lähemmäs*)

Ricä

Hauska tutustua. (*vaivautuneena kohteliaisuuksista*) Olen kiitollinen tuttavuudestanne.

Ipingescu

Herra on kansalainen Ricä Venturiano, tuomioistuimen virkamies, ylioppilas Akateemiassa – hän opiskelee lakeja – sekä ”Kansallisen Patriootin Äänen” toimittaja... (*voimakkaasti*) Hän on meikäläisiä... mitäs tässä jaarittelemaan... kyllähän te hänet tiedätte... (*esitellyt vaihtavat kohteliaisuuksia ja kättelevät*)

Dumitrache (*arkuuden sekaisella kunnioituksella*)

Niin, juuri tänä iltana luimme Naen kanssa, kuinka te kirjoitatte aviisissanne, miten nousukkaat syövät suvereenin kansan selkänahasta. Hienoa! Pidän siitä! Taistelehte hyvin vanhoillisuutta vastaan – miten sanoisin – kiertelemättä, rumaanialaisittain. Jumala teitä auttakoon pelastamaan kansan nousukkailta!

Ricä (*alkaa saada puhekykynsä takaisin, hymyiltyään tyytyväisenä Dumitrachen sanoille*)

Hyvä herra, meidän jumalamme on kansa: *box populi, box dei*⁴! Meillä ei ole muuta uskoa eikä muuta toivoa kuin kansa. (*Dumitrache kuuntelee ällistyneenä*) Meillä ei ole muuta politiikkaa kuin kansan suvereniteetti; siksi olemme poliittisessa taistelussamme sanoneet ja sanomme vastakin ja toistamme sitä lakkaamatta kaikille kansalaisille: ”Joko te kaikki kuolette, taikka kaikki pelastumme!”

Dumitrache (*haltioissaan*)

Bravoo! Eläköön! (*taputtaa käsiään, sanoo hiljaa Ipingesculle*) Veikkoseni, hän puhuu loistavasti. Hänessä on ainesta vaikka valtiopäiväedustajaksi.

Ipingescu

No, odottakaahan vain; kyllä hän vielä ennen pitkää edustajaksi pääseekin...

(*Tällä välin Ricä on siirtynyt Zitsan viereen.*)

Dumitrache

Hän taistelee siihen malliin, että hänestä voi tulla vaikka ministeri. (*kovalla äänellä Ricälle, joka seisoo ryhmässä toisten kanssa*) Pyydän mitä kunnioittavimmin anteeksi; tiedättehän, ehkäpä, äsken, kun minä olen niin tarkka... ehkäpä olen

⁴ Vääristetty muoto latinankielisestä sanonnasta *Vox populi, vox dei*: kansan ääni on Jumalan ääni

loukannut teitä; mutta on se teidänkin vikanne; enhän tiennyt, että tulitte Zitsan vuoksi...

Rică

Niin, anteeksi, syy ei ole minun, ei teidän eikä sen enempää madam Zitsan: syypää on portin numerokyltti... Rouva oli kirjoittanut minulle asuvansa numerossa 9... Näin portilla numeron 9 ja tulin sisään. (*puhuu hiljaa Zitsan, Vetan ja Chiriacin kanssa*)

Dumitrache (*Ipingsculle*)

Se on totta; se on rakennusmestari Dincă⁵ tekosia; hän rappasi muurin portin luona ja löi sitten numeron 6 kiinni ylösalaisin; täytyy käskeä häntä huomenna kääntämään se, ettei siitä koidu minulle enää enempää harmia.

Chiriac (*joka on ollut taustalla Vetan, Zitsan ja Ricăn kanssa*)

Me kyllä rouvan kanssa sanomme hänelle, jos se on teistä noloa. (*tulee Vetan kanssa etualalle; Rică ja Zitsa pysyttelevät taustalla*) Isäntä!

Veta

Dumitrache!

Dumitrache

Mikä on, Chiriac rakas? Mikä on Veta?

Veta

Meillä on sinulle eräs pyyntö.

Chiriac

Mutta... eihän isäntä sitten vain kohtelee meitä kieltävästi?

Dumitrache

Mitä tahansa; tiedäthän, kuinka pidän vaimostani ja sinusta.

Veta

Katsohan: mösjojö Rică ja Zitsa läpikäyvät samoja kärsimyksiä.

Dumitrache (*ihastuneesti*)

No niin, sitä nuoruuden huumaa!

Chiriac

Ja heitä hävettää sanoa isännälle, että he haluaisivat...

Dumitrache

⁵ [Dinka]

Haluaisivat... mitä?

Chiriac

No, tokihan isäntä tietää... kiinnittää kultaiset kahleet!... Suostuuko isäntä?

Dumitrache (*haltioissaan*)

Jos herra kerran suvaitsee kunnioittaa meitä niin suurella kunnialla... Hyvä on! Myötäjäiset eivät ole kovin suuret, ja herra on... tiedäthän, paremmista piireistä... Me olemme kauppiaita.

Rică

Kansalainen, järjestelmämmehän perustuu vapauteen, veljeyteen ja tasa-arvoon. Kukaan ei voi olla alempana toista, sitä ei Konstitusiooni salli.

Ipingscu

Totta vie!

Dumitrache (*Ipingsculle*)

Hyvinpä puhuu, veikkoseni, bravo!

Rică

Jos madam Zitsakin vastaa minun kärsimyksiini...

Dumitrache

Kuinkas muuten! Miksei muka vastaisi? Zitsa hyvä, tulehan tänne. (*Zitsa tulee nolona*) No, älä nyt suotta häpeile: nuoruuden huumaa... Tahdotko?

Zitsa

Minä teen niin kuin te tahdotte; olette minulle kuin vanhempi veli.

Dumitrache

No! Olkoon se teille onneksi, ja Luoja teitä varjelkoon. (*hiljaa Zitsalle*) Kunnioita miestäsi: hän on todellinen mies. Olet löytänyt onnesi.

Zitsa

Kiitos, setä. (*siirtyy taka-alalle*)

Dumitrache

Eipä kestä. (*Ricălle*) No nyt, lanko hyvä, puhutaanpa vähän näin miesten kesken, ilman että rouvat kuuntelevat. Tiedäthän, Nae veikkoseni, millaisia naiset ovat...

Ipingscu

Häveliäitä... tiedäthän minä.

Dumitrache (*Ricälle joka on tullut heidän viereensä*)
Tuli mitä tuli, pitääkää kiinni perheellisen miehen kunniastanne.

Rică
Niin, perhe on kuin pieni isänmaa, kuten isänmaa on kuin suuri perhe; perhe on yhteiskunnan perusta.

Dumitrache
Näin on, bravo! (*Ipingsculle*) Hän tietää kaiken, pidän hänestä...

Ipingscu
No jos hän kerran on sumalisti...

Veta (*taustalta Dumitrachelle*)
No! Kaikki hyvin, mieheni, mutta emmekö me nuku ollenkaan tänä yönä? Chiriacin pitää nousta huomenna ennen aamunkoittoa äksiisiin.

Dumitrache
Tottahan toki, rouvaseni, tottahan toki.

(*Kaikki aikovat vetäytyä levolle: Rică Zitsan ja Veta Chiriacin kanssa; Dumitrache menee Ipingscun kanssa kohti takanäyttämöä.*)

Ipingscu
Kunnianarvoisa, annatteko yhden paperossin velaksi?

Dumitrache
Vaikka kaksikin, Nae veikkoseni. (*laittaa käden taskuun ottaakseen savukerasian ja pysähtyy otsa kurtussa*) Nae! Chiriac!

Chiriac (*palaa Dumitrachen luo*)
Mikä hätänä, isäntä?

Dumitrache (*ottaa Chiriacia ja Ipingscua käsipuolesta ja johdattaa heidät dramaattisesti etunäyttämölle*)
Kaikki on nyt selvitetty. No niin, lankomies Ricăstä minulla ei ole enää mitään sanottavaa, mutta antakaahan kun näytän, mitä löysin rouvan tyynyltä; olin aivan unohtaa. Mieleeni alkaa hiipiä pahoja epäilyksiä.

Chiriac (*kauhistuneena*)
Mitä isäntä on löytänyt?

Dumitrache
Katsokaahan. (*vetää taskustaan kaulahuivin*)

Ipingscu
Onpa kaunis huivi, oikein hopeakirjailtu!

Chiriac (*vähättelevästi*)
Äh, isäntä antaa sen nyt vain tänne. Sehän on minun huivini, eikä isäntä tunnista sitä?

Dumitrache (*valaistuneena*)
No voi hyvänen aika sentään! Mikset heti sanonut? (*Ipingsculle, filosofisesti*) No, näetkös? Niin se viha ihmisen sokaisee!

Ipingscu
Totta vie!

(*Kaikki lähtevät iloisina takanäyttämölle.*)

ESIRIPPU

*Suomenkielinen versio / versiunea finlandeză de
Laura DELICOSTEA ja / și Marco PRIBILLA
Studenți la Universitatea din Turku*

ȘTIRI CULTURALE

MEMORIILE maresalului MANNERHEIM în românește

Prin colaborarea Editurii Militare cu Ambasada Finlandei la București și cu contribuția Centrului Cultural SINDAN au apărut la București *Memoriile* maresalului C.G.E. Mannerheim, în traducerea lui Eugen Atanasiu, ediție îngrijită de Dumitru Preda și Andrei Pandea.

Cu ocazia lansării cărții, joi, 23 octombrie 2003, la Cercul Militar din București, s-a ținut și un seminar, la care au fost prezenți specialiști din domeniul istoriei și al istoriei militare. Lucrările au fost conduse de E.S. Pekka Harttila, ambasadorul Finlandei în România, și de generalul Grigore Buciu. Au participat generalul Ermei Kanninen, acad. Dan Berindei, lt.-col. dr. Mihai Macuc și directoarea Muzeului Mannerheim, Vera von Fersen.

*Redacția
Din Turun Sanomat, 25 octombrie 2003*

*Tineri și talentați traducători,
intelectuali dedicați apropiierii dintre culturi*

Lehtinen ONERVA (1882-1972)

VALVOTTU YÖ

Pään kun aluksena suru
on, ei unta tulekaan—
Lähtee sielu, kauas, kauas
Kuutamoiseen kulkemaan,
Kohoo taivaan portillekin,
tuijottaapi Tuonelaan.
Kuolon Herralt' ainoastaan
nyykähdyksen pienen saan—
Kaikk' on hiljaa, yksin olen,
tähdet vierii ratojaan.
Sfäärein soitot vaikenevat—
Kenpä niitä kuuliskaan!
Ystäväni ammoin minut
pois jo pyyhki mielestään.
Kuink' on yksin yksinäinen
Kuink' on orpo lapsi maan!

MELANKOLIA

Katso, katso, kuusi musta,
pohjaan sydämen!
Itse olen yhtä musta,
kaipaen turvaa, lohdutusta
valon taivaisen—
Vaiko lienet vartija vain
hautakumpujen,
sammunehen eloliekin
lähtövirsi—
Olen uupunut ja valmis
suureen unehen.

NOAPTE NEDORMITĂ

Când tristețea-ți este pernă
sommul nu te mai cuprinde—
Pleacă sufletul departe
unde luna se aprinde,
poarta cerului atinge
privind cum Moartea se-ntinde.
Numai de la Domnul Morții
un mic semn din cap se vede—
Totul e tăcut, sunt singur,
stelele-s rostogolinde.
Tace-a sferelor cântare—
cine să le-audă, unde!
Al meu vechi, demult prieten
printre amintiri mă pierde.
Cine-i singur, singur este
orfan pe pământ se crede.

MELANCOLIE

Privește, molidе negru,
inima-n străfund!
Însămi sunt de negru plină,
am nevoie de lumină
și ceresc cuvânt—
Sau ești doar un păzitor al
mormintelor sfeșnic,
stinsei flăcări făr' de viață
bocitor sfielnic—
Istovită mi-s și gata
pentru somnul veșnic.

VIIMEINEN VIRSI

Ken kaikki rukoukset on jo turhaan rukoillut,
hän päätyy ivaan,
ken kaikki kulttuurin on muodot muovailut,
hän turvaa katukieleen ”kivaan”
tai laulaa hän yön sävelt' tummaa, mykkää
ja iankaikkisuuden myötä sydämessään sykkää—
Ei siihen tarvis enää soinnahdusta, suuta,
ei maata, aurinkoa, tähtiä, ei kuuta,
ei ihmisintoakaan juuri muuta—
En ole missään, sentään olen jossain.
On salaisuus ja suuri arvoitus mun kohtalossain.

YKSIIN

Ma ilman ihanuuteen nostin nuoren pään,
mut sorruin sumupilvein hämärään.
Ma auringon ja kuun ja tähdet näin,
mut sokeana sentään tielle jäin.

Ma kerran toivoin jotain, uskoin elämään,
nyt tunnen epätoivon synkän sään.
Ol' ennen ympärillään parvi ystäväin,
nyt yksin kuljen kuolemata päin.

Vain autiuden tyhjät lyhdyt nään
Ne lyhytlasein laulun yksinään
minulle laulaa pilkkopimeän—
Ma luulen: se on laulu elämän.

ON HYVÄ NÄIN

On hyvä näin,
Katsella taivahalle ylöspäin—
Jo elon riemust', työstä jälkeen jäin.
Nään kohtaloni kurjan, korkean,
on pursi yksinäinen saavuttanut sataman,
nään suoraan sydämehen Jumalan.
Maan turha tuska haihtuu, häviää,
vain parhain, kuolematon sieluun jää.
Käy synnittömäks sydän, kirkkaaks matkan

ULTIMA CÂNTARE

Cel ce-n deșert deja a spus rugăciunile toate,
sfârșește în paradă,
cel ce a modelat deja ale culturii strate,
vorbește „ca pe stradă”
sau cântă – a nopții melodie, întunecată, mută
una cu veșnicia în inima-i zvâcnită—
N-ar mai trebui sunet, și nici gură, deloc,
nici pământ, și nici soare, stele, al lunii foc,
și nici un alt entuziasm uman n-ar găsi loc—
Nu-s nicăieri și totuși mă aflu undeva.
E-o taină si un mare mister în soarta mea.

SINGURĂ

Mi-am săltat capul tânăr în văzduhul miracol,
am căzut însă într-al norilor obstacol.
Eu, soarele și luna și stelele-am văzut,
dar oarbă totuși pe drum m-am pierdut.

Cândva doream ceva, credeam în viață,
acum simt deznădejde, beznă, ceață.
Prietenii roi în jur aveam odat',
acum, spre moarte, singură-am plecat.

Văd sterpe felinarele pustietății doar
Care prin sticla lor de felinar
Îmi cântă-un cântec-beznă a tristeții—
Eu cuget: este cântecul vieții.

E BINE-AȘA

E bine-așa,
în sus spre cer a te uita—
De bucuria, munca vieții m-am pierdut deja.
Văd tristul și înalt destinul meu,
corabie singuratică în portul greu,
văd chiar în inima lui Dumnezeu.
Zădărnicia pământescă se-mprăștie, dispare,
doar ce-a fost bun, în suflet niciodată nu moare.
Făr' de păcat e inima, iar drumul clar apare!

pää!
 Oi, sielu, illass' elämän ikuiset tähdet nää.
 Jo kirkastunut olet usvist' elon hämäräin.
 Väräjää kielet harppuun tähtivälkkyyväin.
 Ma enkel – lapsi kera kuljin vierekkäin.
 On hyvä näin...

LUCIFER

Maan ummehtuneen unen halki
 tulenhehkuvan ma kiven heitin.
 Jos jotain haavoitti se, oma lienee syy.
 Miks kasvattivat ylleen lukinseitn,
 miks ilman kielsivät ja päivän paistamasta,
 suon loivat, johon suonet jähmettyy!
 Mua jos ei ois, sull' oisi, ihmislapsi, hätä, kauhu
 vasta?
 Ma vapauteen vankilasta iskin reitin.

IN EXTREMIS

Jos elämältä mitään en ma saa,
 se usvaa on, sen tahdon unhoittaa...
 Jo pian mulla eteen aukeaa
 tuo rakas, raskas surun, mullan maa.
 Mut enkel-lapset mua kuljettaa
 koht' taivaan korkeata Jumala...
 Ja silloin, silloin sielu levon saa.
 Ma kiitän ottajaa ja antajaa...
 Mua hyvät henget matkallani auttakaa!

ILTARUSKO

Niin taivas vartoo odottavin tähdin...
 Ma sinne palaan, josta kerran lähdin:
 tummasta päivästä' yöhön valkeaan,
 maan tomust' ylhään, suureen Jumalaan—
 Ja silloin, silloin murhe kaikk' on poissa:
 ma asun autuaitten asunnoissa—
 Ja tunnen taipaleen tään tukalan—
 Oi kuinka kaipaen valoon taivahan.
 Se nyt jo silmähäni joskus hohtaa,
 kun iltarusko aamuruskon kohtaa.

Of, suflète, în seara vieții, să vezi doar stele rare.
 De-a vieții neguri grele te-ai limpezit deja.
 Sun-a harpelor strune ca strălucinda stea.
 Eu, cu un copil înger, umblam alătura.
 E bine-așa...

LUCIFER

Prin al humei vis anchilozat
 aruncaî o piatră-n foc încinsă.
 De-a lovit pe cineva, vinovat e pesemne.
 Ce-și crescură peste ei de păianjen pânză,
 de ce-au interzis aerul și ziua să lucească,
 au crescut o mlaștină cu-nțepenite vene!
 De n-aș fi eu, avea-vei tu, copil de om, necaz,
 frică lumească?
 Spre libertate am lovit, închisoarea-i deschisă.

IN EXTREMIS

De nu primesc nimic în viața mea,
 ea este ceață, să o uit aș vrea...
 Curând, 'nainte-mi, deschide-mi-se-va
 țara tristeții, dragă, și de pământ prea grea.
 Dar copiii-îngerăși mă vor purta
 spre Dumnezeu și-înaltă lumea sa...
 Și-atunci suflatul tihna-și va afla.
 Eu mulțumesc celui ce dă și ia...
 Spirite bune, ajutați-mă în calea mea!

FLĂCĂRI DE AMURG

Așa așteaptă cerul înstelat...
 Mă-ntorc, de unde-odată am plecat:
 din bezna zilei spre lumina nopții,
 dintru țărână înspre Domnul Sorții—
 Și-atunci, atunci necazul s-o sfârși:
 cu cei preaferiți voi locui—
 Și mi-e știut greoiul drum de tină—
 Ce dor mi-e de a cerului lumină.
 Deja în ochii-mi uneori lucește,
 Când amurgul cu-aurora se-ntâlnește.

TÄÄ KIRJA –

Tää kirja sisältää jo jälkisäädöksen
 ja merkin siitä, että elin niin kuin ihminen
 ja olin kaltainen ma kaikkein kurjinten,
 mut katsoin tuskass' sinitähtehen:
 sen säteet kieliks tuli sydämen!
 Se joskus helähti kuin harppu enkelten
 ja oli tulkki totuuden ja kauneuden,
 heijastus Voimasta, jot' tunne en,
 mut jota kumarran ja palvelen.

Din volumul "Pursi"-Corabia", 1945

ASTĂ CARTE

Astă carte are-n ea un testament deja
 și-un semn că am trăit ca om cândva
 și-am fost cu cei mai amărăți asemenea,
 dar, suferind, priveam spre-albastra stea:
 erau ale ei raze strune-n inima mea!
 Ca harpa îngerilor uneori răsuna
 Doar adevăr și frumusețe numai talmăcea,
 Putere neștiută care se răsfrângea,
 și la care mă-nchin, slujesc cu inima.

*Versiunile în limba română de
 Maria Magdalena PELTOLA*

ȘTIRI CULTURALE

Fotografie finlandeză în "Space"

Expoziția de fotografie "*O formă mai plăcută de viață*" datorată
 artistei finlandeze *Maija Holma* a fost deschisă în vara anului 2003 la
 Galeria "Space" din București. La evenimentul, organizat de Fundația Alvar
 Aalto din Jyväskylä, Centrul Cultural SINDAN, Ambasada Finlandei și CIAC, a
 fost prezent și ES Pekka Harttila, Ambasadorul Finlandei în România. În 1997
 artista *Maija Holma* a fotografiat toate clădirile semnate de arhitectul finlandez
 Alvar Aalto, cu ocazia editării unui album dedicat aniversării sale centenare.
 Astfel s-a născut expoziția cu același nume, care a putut fi văzută și la București.
 Pentru *Maija Holma* a fotografia arhitectura înseamnă nu doar a surprinde
 imaginea locului, ci și încercarea de a încadra opera arhitectonică în natură.
 Spațiul construit nu se compune doar din arhitectură, ci și din comunicarea
 clădirii cu natura, cu lumina, cu alte elemente construite.

Din Ziua, 28 mai 2003

Ulkoromanialainen kirjallisuus

Ulkoromanialaisen kirjallisuuden näyttelyn avajaisissa 14.4.2003 Turun yliopiston rehtorinviraston kokoushuoneessa pidetty näytteillepannun kirjallisuuden esittely. Näyttelyn oli koonnut Romanian ulkoasiainministeriö ja se oli esillä myös Helsingissä ja Tampereella.

Romanialainen kulttuuri on rikas ja mielenkiintoinen, mutta huonosti tunnettu muualla Euroopassa ja sen ulkopuolella. Kun Romania nyt on liittymässä Euroopan Unioniin, Romanian kulttuurin tunnetuksi tekeminen on tulossa valtion kulttuuripolitiikan kysymykseksi, sillä tulevaisuuden yhdistynyt Eurooppa tulee olemaan jatkossakin kulttuurien erilaisuuksien maanosa, jossa kullakin kansakunnalla ja alueella on oma kulttuuri-identiteetti. Kuten muillekin kansoilla, samoin Romanialle vain kulttuuri voi antaa romanialaisille heidän erikoisluonteensa yleismaailmallisten arvojen kirjossa.

Tämänhetkinen eri puolilla maapalloa toimivien romanialaisten kirjoittaman romanialaisen kirjallisuuden esittely, jota havainnollistavat täällä näytteillä olevat teokset, on osa pyrkimyksestä luoda idea romanialaisen kirjallisuuden perustan yhtenäisyydestä, joka ilmentää romanialaisten käsityksiä, ajattelutapaa, toiveita ja ennen kaikkea tunnemaailmaa.

Jos pitäisi määritellä romanialainen kirjallisuus, voisi sanoa, että se on yleisesti ottaen romanialaisten romanian kielellä oman maansa alueella kirjoittamaa kirjallisuutta.

On huomattava, että romanialaiset ovat ilmaisseet ajatuksiaan myös muilla kielillä. Historiallisista ja kulttuurisista syistä romanialaisten kulttuurikieli keskiajalla oli muinaiskirkkoslaavi ja joillakin alueilla latina. Romanian valistuksen ajan kirjailijat (ns. transilvanialainen koulukunta) kirjoittivat osan tuotannostaan latinaksi. Aivan erikoislaatuinen tapaus on Dimitrie Cantemir (1673-1723), Moldovan ruhtinaan poika, joka oleskeli turkkilaisten panttivankina Istanbulissa pari-kymmentä vuotta (näin Turkissa oli tapana saada takuu paikallisten vasalliruhtinaiden uskollisuudesta). Hän tuli Moldovan ruhtinaaksi 1710, ja solmi yllättäen liiton Pietari Suuren kanssa Moldovan suvereenisuuden palauttamiseksi. Venäläiset sopivat kuitenkin odottamatta rauhan turkkilaisten kanssa 1711, ja Cantemiristä tuli ensimmäinen poliittisista syistä maanpakoon lähtenyt kirjailija ja oppinut. Hän eli lopun ikäänsä Venäjällä Pietari Suuren neuvonantajana. Cantemir oli humanisti keskiajan ja uuden ajan aatteiden taitekohdassa, joka kirjoitti sekä latinaksi, kirkkoslaaviksi ja romaniaksi tekstejä, mutta osasi lisäksi turkkia, arabiaa ja persiaa. Tunnetuin on hänen Turkin historiansa *Historia incrementorum atque decrementorum aulae otomanicae* (Otto-

maanien valtakunnan nousu ja rappio). Mainittakoon, että hänen poikansa, Antioh Kantemir, Venäjän lähettiläs Pariisissa, toisen sukupolven siirtolainen, oli ensimmäinen venäjänkielisen modernin runouden edustaja.

1800-luvulla romanialaiset ruhtinaskunnat, Valakia, Moldova ja Transilvania, suuntautuivat hieman eri tavalla Euroopan suuriin kulttuurikeskuksiin, joita olivat Wien, Pariisi ja Rooma, mm. siitä syystä, että Transilvania kuului Itävallan keisarikuntaan, kun taas Valakia ja Moldova olivat Turkin vasalliruhtinaskuntia. Romanian nuori älymystö opiskeli Ranskassa, Itävallassa, Saksassa ja Italiassa. Muuttamat 1848 vallankumoussukupolven edustajat kirjoittivat sekä ranskaksi että romaniaksi, esim. lyyrikko-ideologi Alecu Russon *Cântarea României* (Laulu Romanialle) on kirjoitettu alunperin ranskaksi.

Maailmansotien välisenä aikana Romanian kulttuuri kukoistaa ja sen puitteissa myös romanialainen kirjallisuus yltää merkittäviin saavutuksiin, jotka vaikuttavat sekä Romaniassa että muualla Euroopassa. Romanialaisten panos avantgardismin syntyyn ja kehitykseen on todistettu ja tunnettu tosiasia. Tristan Tzara ja dadaismi ovat eräs etappi (nimen alkuperästä on monta selitystä, viimeisin on se, että Tristan Tzara, "dadan" keksijä, oli syntynyt 28.4.1896 romanialaisen pyhimys-kalenterin marttyyri Dadan päivänä, kuten yhä edelleen voi Romanian ortodoksisesta kalenterista todeta). Muitakin kirjailijoita voisi mainita, kuten Benjamin Fundoianu, joka julkaisi runojaan ja esseitään myös ranskaksi nimellä Benjamin Fondane. Constantin Brâncuși on kuvanveistotaiteen alalla Picasson kaltainen uudistaja ja George Enescu on maailmanmaineen saavuttanut romanialainen säveltäjä ja viulu-taiteilija, jonka oppilaista tunnetuin on Yehudi Menuhin.

Traditio ilmaista itseään vieraalla kielellä on avuksi romanialaisille, jotka ovat siirtyneet ulkomailla ennen toista maailmansotaa ja varsinkin sen jälkeen. Vanhimpaan sukupolveen kuuluu Panaït Istrati, joka kulkurielämän jälkeen asettui Ranskaan, jossa Romain Rolland tuki hänen kirjailijauraansa. Istrati kirjoitti pittoreskit ja romanttiset romaaninsa ranskaksi ja niistä on monia julkaistu myös suomeksi. Istrati, kuten monet Euroopan kulttuurielämän merkittävät henkilöt, tunsivat vetoa Neuvostoliittoon, mutta käytyään siellä hän tilitti pettymystään teoksessaan *Vers l'autre flamme* (1927).

Varsinaisia emigranttikirjailijoita eivät ole prosaisti ja uskontotieteilijä Mircea Eliade, näytelmäkirjailija Eugen Ionesco, filosofinen kirjailija Emile Cioran (jonka erään teoksen on kuvittanut suomalaissyntyinen valokuvaaja Irmeli Jung), Espanjaan asettunut Vintilă Horia (joka kirjoitti sekä ranskaksi että espanjaksi), Teneriffalle asettunut Alexandru Ciorănescu, joka julkaisi espanjan kielellä kirjallisuustieteellisiä tutkielmia ja sanakirjoja, nämä kirjailijat mielletään ranskan, englannin tai espanjan kirjallisuuden piiriin kuuluviksi. He ovat siirtyneet pienen kielialueen kirjailijoista suuremman kielialueen piiriin ja saavuttaneet laajan lukijakunnan. Heidän ajatusmaailmansa on kuitenkin edelleen ainakin jossain määrin romanialainen.

Vuoden 1944 jälkeen on havaittavissa kaksi kirjailijoiden maastamuuttoaaltoa: ensimmäinen vuosina 1945-1949, jolloin n. 50 kirjailijaa lähtee Roma-

niasta ja toinen vuosina 1972-1989, jolloin yli 2000 kirjailijaa siirtyi ulko-maille. Näistä suurin osa sijoittui Ranskaan, Yhdysvaltoihin ja Länsi-Saksaan.

Vuoden 1960 jälkeen julkaisutoimintansa aloittaneista romanialaisista kirjailijoista on maanpaossa yli 25 %, yli 40 % vuosina 1960-1980 debytoineista kirjailijoista on Romanian ulkopuolella ja 12 % edelleen elossa olevista romanialaisista kirjailijoista on maanpaossa (v. 1997 tilanne). Nämä luvut ovat suurempia kuin missään muussa Itä-Euroopan maassa ja heijastavat romanialaisen kommunismin luonnetta viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana (Laurențiu Ulici, *Avatarii lui Ovidiu*, *Secolul 20*, (1997-1998) 391-396, ss. 14-16).

Yllämainituissa luvuissa eivät ole mukana Romanian juutalaiset, jotka tavallaan ovat siirtyneet ”kotimaahansa” asettuessaan Israeliin. Romanian juutalaisista n. 95 % on lähtenyt maasta vuoden 1950 jälkeen.

On lisäksi otettava huomioon Romanian lähialueiden perinteiset romanialaiset vähemmistöt: Serbian Banaattialue, Unkari, Ukraina ja Bulgaria. Moldovan tasavallassa romanialaiset ovat itse asiassa enemmistönä. Makedonian, Albanian, Kreikan ja osaksi Serbian romaniankielinen väestö edustaa Romanian yleiskielestä poikkeavaa romanian kielen murretta, aromuunia, jota hyvillä perusteilla voidaan pitää jopa eri kielenä, ja jolla on myös jonkin verran kirjallisuutta. Sen erikoisaseman selvittäminen on hankala (kieli)poliittinen kysymys, myös Euroopan Unionin piirissä.

Monet Romaniasta poismuuttaneet kirjailijat ovat onnistuneet siirtymään toiseen kielialueeseen. Näitä ovat monet Yhdysvaltoihin siirtyneet yliopistomiehet ja -naiset, kuten Matei Călinescu, Virgil Nemoianu, Toma Pavel, Ioan Petru Culianu, sekä kirjailija Gabriela Melinescu Ruotsissa, joka 2003 julkaisi ruotsinkielellä teoksensa *Hemma utomlands*. Melinescu analysoi tässä romanialais-ruotsalaista dualismiaan. Hän on kulkeutunut romanian kielestä ranskan kielen kautta, jonka hän sai belgialaiselta mieheltään, joka perusti Tukholmaan pienkustantamon, ruotsin kieleen. Monet muutkin ovat onnistuneet siirtymään toiseen kielialueeseen, esim. Ranskassa Paul Goma, Dumitru Țepeneag, Virgil Tănase.

Maastamuutto on yleensä ollut lopullinen. Vain harvat ovat tulleet takaisin, vaikka siihen olisi ollut mahdollisuus. Jotkut ovat säilyttäneet tiiviimmän kontaktin kotimaahansa, kuten Monica Lovinescu, kirjallisuuskriitikko, esseisti ja radio-toimittaja, joka joutui 1977 Ranskassa poliittisen murhayrityksen kohteeksi, mutta toipui siitä. Samoin hänen aviopuolisonsa Virgil Ierunca, esseisti, kirjallisuuskriitikko ja lyyrikko, joka joutui samoin Ranskassa 1983 salamurhahankkeen kohteeksi radio-ohjelmiansa takia.

Muutamat ovat ainakin osittain palanneet Romaniaan, kuten Sorin Alexandrescu, semiotiikan ja Romanian kirjallisuuden professori Amsterdamissa ja Neagu Djuvara, historian filosofian ja 1800-luvun historian tutkija Pariisissa.

Erityisen maininnan ansaitsevat Romanian saksankielisen väestön kirjailijat, jotka luonnollisesti sijoittuivat pääasiassa Länsi-Saksaan. Tämä saksalainen kielivähemmistö, joka oli Romaniassa toiseksi suurin unkarilaisten jälkeen, on suu-reksi osaksi siirtynyt ulkomaille. Heillä ei tietenkään ole kielen vaihdon ongelmaa, mutta

tietysti samat maahanmuuttajan huolet kuin muillakin. Tunnetuin näistä on Herta Müller, jonka teoksista monet on käännetty suomeksikin.

Nyt paikalle tuotu Romanian ulkoministeriön ulkoromanialaisten asioiden toimiston kokoama valikoima käsittää n. 700 nidettä viimeisten viiden vuoden aikana Romaniassa julkaistua teosta, monet niistä käännöksiä alkuperäisistä vieraskielisistä versioista. Se on näin ollen jossain määrin satunnainen valikoima emigranttikirjallisuudesta. Siinä on mukana myös Romanian lähialueiden romaniankielisten väestöryhmien kirjallisuus (Moldovan tasavalta, Ukraina, Unkari, Jugoslavia, Makedonia (Fyrom) ja Albania, n. 240 teosta. Näin ollen n. 450 teosta edustaa varsinaista emigranttikirjallisuutta. Näistä yli puolet (n. 300 nidettä) on peräisin kolmesta maasta: Ranska, Yhdysvallat ja Kanada, tässä järjestyksessä. Kirjoittajien lukumäärä näissä kolmessa maassa on n. 150.

Pohjoismaista vain Ruotsi on edustettuna 4 tekijällä. Suomi ei siis ole mukana esiteltujen teosten joukossa, mutta meillä on kuitenkin yksi merkittävä suomalaisen kirjallisuuden kääntäjä Teodor Palic, syntyperäinen romanialainen, joka on kääntänyt mm. Waltarin tärkeimpiä teoksia. Romanialainen siirtokunta Suomessa on myös tosin vain 1/10 Ruotsin vastaavasta.

Ulkoromanialainen kirjallisuus on siis määrällisesti varsin huomattava ja – tosin tarkempia arvioiteja ei ole käytettävissä – ainakin alueellisesti merkittävä. On selvää, että tämän latentin potentiaalın hyödyntäminen on Romanian kulttuurihallinnon yksi perusongelma. Tämä koskee myös Romanian lähialueiden kielivähemmistöjen kirjallisuuden tukemista. Asialla on myös laajempaa kantavuutta mm. EU:n vähemmistöpolitiikan näkökulmasta.

Romanialainen maanpakolaisten kirjallisuus kuvastaa uuteen kieleen ja kulttuuriin sopeutumisen vaikeutta ja maasta muuttajan juurettomuutta ja epävarmuutta. Kuten esseisti Ștefan Aug. Doinaș asian ilmaisee: ”Sille joka on elänyt Călugărenin taistelun legendassa, hänelle on lähes mieletön ajatus eläytyä Azincourtin taisteluun”. (Pentru cine e crescut în legenda bătăliei de la Călugăreni devine aproape o aberație trăirea luptei de la Azincourt.) Mainittakoon, että Călugăreni on paikkakunta Etelä-Romaniassa, jossa 23.8.1595 Valakian armeija, jota johti Mihai Viteazul, sai murskaavan voiton Sinan pașan johtamasta turkkilaisten armeijasta, kun taas Azincourtin taistelussa 25.10.1415 ranskalaiset kärsivät raskaimman tappionsa koko 100-vuotisen sodan aikana.

Prof. emeritus Dr. Lauri LINDGREN
Turun yliopisto

SCRIITORI ROMÂNI DE PRETUTINDENI

O prezentare a literaturii române de pretutindeni printr-o amplă expoziție de carte¹

Românii au o cultură bogată și interesantă, dar destul de puțin cunoscută în Europa și în lume.

În condițiile de astăzi ale aderării României la Uniunea Europeană, *promovarea culturii românești în lume*² devine o politică de stat, deoarece o Europă comună a viitorului, aliniată economic, va fi și o Europă a diferențelor culturale, marcate prin identitatea culturală a fiecărei națiuni. Ca și pentru alte popoare, cultura va fi singurul element care va configura nota de specificitate a românilor într-un concert al valorilor universale.

Prezentarea de astăzi a *literaturii române* scrise de românii de pretutindeni, completată cu o demonstrație atât de largă de carte, se înscrie în efortul de a sublinia ideea unității fundamentale a literaturii române, prin aceea că exprimă concepțiile, mentalitatea, năzuințele și, mai ales, sensibilitatea românilor.

Încercând a da o definiție, am putea spune că prin *literatură română* se înțelege, îndeobște, literatura scrisă de români, în limba lor națională, pe teritoriul țării lor. Elementele acestei definiții trebuie analizate separat.

1a. Românii s-au exprimat și în alte limbi; să ne amintim că, datorită unor cauze istorice și culturale, limba de cultură a evului mediu, pentru români, este slava veche (numită și slavonă bisericească) și, pe alocuri, limba latină. Reprezentanții Școlii Ardelene și-au scris o parte din opere în limba latină (în secolele XVII-XVIII), iar Dimitrie Cantemir (1673-1723), bine așezat la granița dintre cultura veche și cea modernă, a scris în latină, slavonă și română, dar și în franceză și rusă, vorbind, în același timp, turca, araba și persana. Dimitrie Cantemir este, de altfel, și primul mare om de cultură emigrat din cauze politice.

1b. În secolele XVII-XIX principatele românești, adică Țara Românească, Moldova și Transilvania se înscriu diferit în aria de influență a unor mari centre europene de cultură, cum ar fi Viena, Parisul, Roma, reflectând înrâurirea culturii germane (prin apartenența Transilvaniei la Imperiul Habsburgic), a culturii franceze sau a culturii ruse (în secolul al XIX-lea).

¹ Cuvânt înainte la deschiderea expoziției cu același titlu la Universitatea din Turku, în data de 14 aprilie 2003, când au fost prezentate publicului peste 700 de volume, reprezentând opere ale unor scriitori români din exil, republicate în ultimii ani în România.

² Vezi „România literară”, nr. 18, 7-13 mai 2003 în care se prezintă întâlnirea lunară a *României literare* cu tema *Promovarea culturii românești în străinătate*.

1c. Începând din secolul al XIX-lea, tinerii intelectuali români își fac studiile în Franța, Austria, Germania și Italia. Este cunoscut faptul că unii dintre scriitorii pașoptiști își scriu operele în franceză și română (de menționat că Alecu Russo a scris poemul „Cântarea României” mai întâi în limba franceză).

2. În al doilea rând, românii au scris o parte importantă din literatura română în afara granițelor țării.

În perioada dintre cele două războaie mondiale cultura română cunoaște o înflorire deosebită, și, în cadrul ei, literatura română se impune prin realizări remarcabile, nu numai în țară, ci și peste hotare. Este cunoscută contribuția românilor la apariția și dezvoltarea avangardismului în arta europeană. Nume ca Tristan Tzara și dadaismul, aportul unor scriitori ca B. Fundoianu, alias Benjamin Fondane sunt cunoscute și recunoscute în Europa. Constantin Brâncuși și George Enescu ilustrează cu strălucire arta plastică și muzicală nu numai în Europa, ci în lumea întreagă.

Tradiția de a se exprima într-o altă limbă vine în sprijinul românilor plecați din țară înaintea și, mai ales, după cel de-al doilea război mondial, din cauze politice. Nume ca cel al lui Panait Istrati, stabilit în cele din urmă în Franța, atras ca și atâția alții de mirajul comunismului și apoi profund dezamăgit de această utopie³, aparține deopotrivă literaturii române și franceze. Mari scriitori ca Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Vintilă Horia, Alexandru Ciorănescu foarte cunoscuți în lume nu sunt receptați, în primul rând, ca români. Ei sunt cei care izbutesc să iasă dintr-o cultură mică – așa cum teoretizează Cioran, pe urmele lui Spengler –, materializată într-o limbă de mică circulație, cum este româna, și să intre într-o mare cultură, cum e cea franceză, engleză, germană sau spaniolă, printr-o limbă de circulație universală. Chiar așa fiind, operele lor, vădind gândirea românească, se încadrează, firesc, și în literatura română, ca parte integrantă a ei.

După anul 1944 se cunosc două valuri mari de emigrare: primul în anii 1945-1949, când emigrează aproximativ 50 de scriitori, și valul al doilea, în perioada 1972-1989, când au plecat din țară peste 2000 de scriitori. Ei s-au stabilit în Occident, de preferință în Franța, SUA, Germania. Statistic, peste 25% din numărul scriitorilor români care au debutat după 1960 se află și astăzi în exil, peste 40% din numărul celor care au debutat între 1960-1980 se află încă departe de țară, și peste 12% din numărul total al scriitorilor români în viață se află și acum în afara țării⁴. Procentul este cu mult mai mare decât al oricărei alte țări din estul Europei, acest lucru spunând mult, dacă nu chiar totul, despre specificul comunismului românesc. Amploarea acestui fenomen, calitatea remarcabilă a literaturii române scrise în exil au determinat considerarea sa ca o reală alternativă la literatura scrisă în țară, în timpul comunismului. De aceea se scrie și se vorbește în ultimii ani despre o revizuire a ierarhiilor, despre o reconsiderare a literaturii române din exil, recunoscându-se faptul că aprecierile au fost impuse de factori exteriori literaturii – factori politici – și

³ Vezi mărturia lui în *Vers l'autre flamme* (1927).

⁴ Vezi Laurențiu Ulici, *Avatarii lui Ovidiu*, în „Secolul 20”, nr. 10-11-12, 1997, p.15.

că o seamă de teme, opere și autori au fost interziși⁵. Așadar, literatura scrisă în limba română, cuprinzând și literatura scrisă „în exil”, „în diaspora” sau dincolo de granițele țării, face parte integrantă din literatura română și participă, cu drepturi depline, la constituirea noului canon literar, a unei noi ierarhii de valori în literatură⁶. În aceste condiții, recuperarea materială a celor mai multe opere apărute în exil este astăzi un fapt împlinit, fiind puse la dispoziția cititorilor din România reeditări făcute în țară ale celor mai importante opere scrise în afara granițelor țării, între 1945 și 1990, de la romanele lui Mircea Eliade, Petru Dumitriu și Vintilă Horia, de la memorialistica lui Ion Ioanid, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu și Ștefan Baciu până la eseistica și studiile lui Alexandru Ciorănescu, Virgil Nemoianu și Matei Călinescu.

În direcția cunoașterii organizațiilor și publicațiilor din exil este de notat retipărirea unor reviste importante, inexistente în bibliotecile din țară⁷. Au apărut și volume de documente, în general de corespondență, din arhivele exilului⁸. Se cuvine a fi amintită o interesantă lucrare asupra exilului literar, scrisă în Germania de Eva Behring, cu titlul *Rumänische Schriftsteller in Exil, 1945-1989*, publicată la Stuttgart în 2002. Cea mai nouă sinteză de acest fel și cea mai completă este *Enciclopedia exilului literar românesc (1945-1989)*, scrisă de Florin Manolescu, apărută la Editura Compania în 2003.

O analiză de ansamblu asupra scrierilor din afara granițelor țării obligă la o separare a scriitorilor evrei de limbă română, care, plecând din România, s-au dus în noua lor patrie. De altfel, statisticile prezentate mai sus nu se referă și la aceștia, întrucât 95% dintre evreii născuți în România au părăsit țara după anul 1950. De asemenea, o atenție specială trebuie să fie acordată scriitorilor de limbă română aparținând unor minorități istorice din statele din jurul României de astăzi: din Serbia (Banatul Sârbesc), Ungaria, Ucraina și Bulgaria. În Republica Moldova românii alcătuiesc, de fapt, majoritatea populației. Vorbitorii de română din Macedonia (Fyrom), Albania, Grecia și dintr-o parte a Serbiei ilustrează, în realitate, un dialect istoric al limbii române, dialectul aromân, considerat de unii cercetători chiar o limbă aparte, având și o literatură proprie. Clarificarea statutului acestei populații și a acestei limbi este o sarcină dificilă astăzi, chiar la nivelul Uniunii Europene.

Cei care au izbutit, puțini la număr, să se impună în străinătate, fiind pe deplin cunoscuți și recunoscuți, nu sunt receptați în primul rând ca români. Ei sunt integrați, cel puțin în egală măsură, unor alte culturi, precum Mircea Eliade, Eugen Ionescu,

⁵ Vezi Victor Frunză, *Cartea cărților interzise*, Editura Victor Frunză, 2003, care cuprinde o listă de vreo 8000 de titluri de autori și opere scoase din bibliotecile publice, din librării, începând cu 1945, continuând masiv în 1948 și apoi pe parcursul întregii perioade comuniste și culminând cu anul 1971.

⁶ Vezi Mircea Angheliescu, *Diaspora culturală*, în „România literară”, nr. 18, 7-13 mai 2003, p. 3.

⁷ Astfel au apărut primele două volume din colecția revistei „Caiete de dor”, aparținând exilului parizian, la Editura Jurnalul literar.

⁸ Vezi *Corespondența secretă a exilului* din arhiva Leontin Constantinescu, editată de N. Florescu și I. Podocea; Vezi *Din istoria exilului românesc* de Ion Calafeteanu, cuprinzând corespondența anilor 1946-1950, precum și culegerile de studii scrise de Cornel Ungureanu, Mircea Popa, Pavel Chihaiia, N. Florescu, Aurel Sergiu Marinescu, Radu Bărbulescu etc.

Emil Cioran sau Vintilă Horia. Dificultăți multiple, deopotrivă obiective și subiective, au stat și vor sta mereu în calea unui scriitor mutat în altă limbă și în alt mediu cultural decât cele originare. Aceste dificultăți au fost depășite de: Petru Dumitriu, de universitarii de peste Ocean, adică de Matei Călinescu, Virgil Nemoianu, Toma Pavel, Ioan Petru Culianu, de Gabriela Melinescu în Suedia⁹, de Andrei Codrescu și Petru Popescu în SUA, de către Paul Goma, Dumitru Țepeneag, Virgil Tănase în Franța sau de Alexandru Ciorănescu în Spania.

Din numărul atât de mare al celor plecați e de subliniat „vocea” celor care au păstrat un contact permanent cu literatura și cu realitățile din țară: Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, Eugen Ionescu și Paul Goma. Să menționăm că unii dintre scriitorii plecați – puțini la număr – s-au întors, cel puțin pe jumătate, în țară: Sorin Alexandrescu, Neagu Djuvara, Nicolae Balotă, Ilie Constantin.

O mențiune specială merită scriitorii aparținând minorității germane din România, a doua ca mărime și importanță după cea maghiară, care au plecat din țară în anii comunismului și s-au stabilit, firește, în Germania. Deși n-au întâmpinat dificultăți lingvistice, ei s-au izbit de greutate de adaptare, ca toți ceilalți emigranți. Chiar dacă acum își continuă activitatea literară în limba germană, scrisul lor reflectă, în bună parte, experiența acumulată timp de decenii în România, așa încât literatura lor se înscrie, într-un fel specific, și în literatura română. Cea mai cunoscută scriitoare, prin sinceritatea mărturiilor sale literare este, în acest sens, Herta Müller, ale cărei opere au fost traduse în parte și în limba finlandeză¹⁰.

Expoziția de acum, realizată de Direcția româniei de pretutindeni din Ministerul Afacerilor Externe din România ne pune în față peste 700 de opere literare, publicate în România pe parcursul ultimilor cinci ani, reprezentând în parte traduceri din limba în care au fost scrise. Alegerea lor a fost, în bună măsură, aleatorie. De asemenea, expoziția cuprinde și scrieri în română ale grupurilor locuitoare în jurul României de astăzi: din Republica Moldova, Ucraina, Ungaria, Iugoslavia, Macedonia (Fyrom) și Albania – aproximativ 240 de opere. Așadar, aproximativ 450 de opere reprezintă propriu-zis literatura română din exil. Dintre acestea, mai mult de jumătate (aproximativ 300 de volume) provin din trei țări: din Franța, SUA și Canada, în această ordine. Numărul scriitorilor prezenți din aceste trei țări este de 150.

Dintre țările nordice numai Suedia este reprezentată prin 4 scriitori. Finlanda nu este prezentă printre țările enumerate, deși ea are cel puțin un traducător de marcă în persoana lui Teodor Palic, care a tradus în limba română cele mai importante romane ale lui Mika Waltari. (Românii stabiliți în momentul de față în Finlanda nu reprezintă decât o zecime din numărul celor din Suedia, de exemplu.)

În concluzie, literatura exilului românesc are o importanță deosebită pentru cultura română. E de la sine înțeles că recuperarea ei și reșezarea valorilor în cultură constituie sarcina fundamentală a instituțiilor centrale de cultură din România de

⁹ Vezi romanul publicat în 2003 de Gabriela Melinescu în Suedia cu titlul semnificativ *Hemma utomlands*, tradus și publicat în România sub titlul *Acasă printre străini*.

¹⁰ Au fost traduse în finlandeză, de exemplu, *Mensch ist ein großer Fasan auf der Welt (Ihminen on iso fasaani)*, *Niederungen (Matala maa)* și *Herztier (Sydäneläin)*.

astăzi. Trebuie avută în vedere, de asemenea, și literatura scrisă de românii aflați în jurul granițelor țării. Teoretic, problema aceasta prezintă o însemnătate aparte și din punctul de vedere al politicii Uniunii Europene în ceea ce privește minoritățile etnice.

Literatura română scrisă de românii din afara granițelor țării reflectă dificultățile oamenilor de a se adapta unor noi limbi și culturi, sentimentul lor de dezrădăcinare și de nesiguranță în noul lor mediu de viață. Înainte de toate, pentru valoarea lor literară, lucrările scriitorilor din exil trebuie cunoscute și cercetate, spre a-și găsi locul cuvenit în cadrul literaturii române.

Marilena ALDEA
Universitatea din Turku

Cultură nordică în România

Zvonuri tinere din Suedia

Organizând, pentru prima dată după 7 ani, un desant multidisciplinar al artiștilor suedezi în România (au venit peste 50 de artiști), Institutul Suedez și ambasada acestei țări la București au decis să mizeze pe tinerețe. Piese ale unor dramaturgi nordici, în spectacole lectură, tineri, trupe de dans și ateliere susținute de coregafi la fel de tineri, concerte de la jazz la hip-hop, expoziții de fotografie și dialoguri între artiști au fost puse laolaltă, timp de două săptămâni, sub titlul „*Zvon de Suedia*”. Cu scurte evadări muzicale la Brașov și Timișoara, festivalul suedez s-a concentrat mai ales în București, unde a susținut un concert „Fleshquartet” și „Ellika & Solo”, la Sala Auditorium a Muzeului Național de Artă. Manifestările s-au încheiat pe 15 octombrie, cu un alt concert, de jazz. De altfel, „Jacob Karlzon Big 5” a și deschis, astfel, ediția de anul acesta a Festivalului Internațional de Jazz din București.

După Ziua, 30 octombrie 2004

Enescu și Finlanda

Începutul stagiunii muzicale la Orchestra Națională Radio a fost marcat de prezența dirijorului finlandez Leif Segerstam. Programul a cuprins prima Suită în do major pentru orchestră de George Enescu, prezentată într-o viziune profund originală. În rest, programul a fost dedicat creației naționale finlandeze, incluzând poemul simfonic „Finlandia” și Concertul pentru vioară și orchestră, ambele compoziții ale lui Jean Sibelius, precum și o simfonie compusă de Leif Segerstam.

Din România liberă, 9 octombrie 2004

Flavia BUJOR

cucerește lumea cu primul său roman

Profeția pietrelor

La Greenwich, o foarte tânără româncă și-a lansat primul roman – *Profeția pietrelor*. (Ediția originală în franceză a apărut în 2002, cu titlul *La Prophétie des pierres*.) Flavia Bujor, fiica unei psihanaliste și a unui sculptor, are doar 15 ani, s-a născut în România, iar acum urmează liceul la Paris. După cum rezultă din ediția electronică a *Greenwich Time*, Flavia a început acest roman încă de pe când avea 12 ani, ajungând ca în prezent drepturile de publicare a cărții să fie vândute în 23 de țări, din Israel până în Italia și din America până în China. În România cartea a apărut la Editura Trei, în traducerea Alizei Ardeleanu, în 2004. E de remarcat faptul că această carte a apărut și în Finlanda, tradusă de Lotta Toivanen, în 2004, sub titlul *Ennuskivien mahti*, la Editura Gummerus.

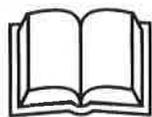
Aceeași ediție electronică a *Greenwich Time* publica și un interviu cu Flavia Bujor, în care autoarea mărturisea că *Profeția pietrelor* este o călătorie spre descoperirea de sine, într-un tărâm populat de creaturi magice. Jadul, Opalul și Chihlimbarul sunt eroii principali ai poveștii despre „speranțe și vise”, dar, mai spunea autoarea, romanul este și povestea unui tânăr în căutarea identității și a unei tinere, care, condamnate să trăiască pe un pat de spital, și-a pierdut dorința de a trăi. Adolescenta spunea că îi preferă pe Shakespeare și Sartre lui Tolkien, iar dintre contemporani îi place Kundera. „Această carte este un vis realizat. Am avut o idee generală despre construcția cărții când am început-o, și apoi, încet-încet, totul a prins formă”, declara scriitoarea. Iar ceea ce a rezultat se pare că este cu adevărat impresionant, din moment ce articolul din *Greenwich Time* începe astfel: „Nu o numiți *Mary Potter* sau *Stăpâna Inelelor*. Flavia Bujor e deja faimoasă ca autor fantastic”.

După Adevărul, 17 aprilie 2004

* * *

► La cea de-a II-a ediție a Festivalului Internațional de Film Transilvania, în 2003, Trofeul Transilvania și marele premiu au fost acordate regizorului islandez Dagur Kari, pentru filmul *Noi albinosul*, povestea unui băiat de 17 ani care trăiește într-un fiord din nordul Islandei. Este el prostul satului ori un geniu „sub acoperire”? Indiferent de răspuns, visul său rămâne acela de a evada din închisoarea de zăpadă în care trăiește.

După Adevărul, 2 iunie 2003

AL PATRULEA PICIOR AL MESEI

Poate că cei care nu sunt deloc familiarizați cu filologia romanică se vor întreba despre ce masă e vorbă și la ce picioare se referă acest titlu? Nu vă faceți griji, n-am nici o intenție de a vă mobila apartamentul. Răspunsul la întrebare trebuie căutat într-o formulare a lingvistului suedez **Alf Lombard** care, la începutul secolului al XX-lea, a definit limba română printr-o metaforă prețioasă, spunând că, în orizontul limbilor romanice, limba română este „al patrulea picior al mesei”, alături de franceză, italiană și spaniolă. Așadar, fără ea, pur și simplu, masa ar cădea.

De atunci și până astăzi, firește, interesul pentru limba română a crescut și, cred eu, va continua să crească mai mult după recenta aderare a României la NATO și în perspectiva intrării ei în UE, în 2007. Numărul studenților atrași de română a crescut în ultimii ani și lucrul cel mai îmbucurător este că mulți dintre ei profită de această ocazie ca să se așeze la masa limbilor romanice spre a-și însuși o a doua limbă. Există, în acest sens, un interesant proiect european, inițiat de Universitatea din Aarhus (Danemarca), care a dat deja primele roade: un volum în limba franceză, tradus ulterior în italiană, portugheză și spaniolă¹ (peste puțin timp o să apară și ediția românească), care urmărește să demonstreze faptul că cei care cunosc deja o limbă romanică reușesc, cu un mic efort, dacă nu să vorbească fluent, măcar să poată citi și să înțeleagă, cât de cât, texte în celelalte limbi romanice.

Unul dintre exemplele cele mai de succes, după părerea mea, în ceea ce poate oferi o Catedră de Limbi Romanice, este situația Universității din Turku (Finlanda). Datorită prieteniei care mă leagă atât de doamna profesoară Marilena Aldea (Lectoratul de Română) cât și de domnul profesor Alberto Carcedo González (Catedra de Spaniolă), știu că tinerilor finlandezi le place să învețe limbi străine și că, de multe ori, având posibilitatea să-și aleagă două, cele alese aparțin domeniului romantic.

Dar similitudinile dintre limbi din aceeași familie pot fi, la urma urmelor, un cuțit cu două tășuri, precum bine știm cu toții. Având în vedere individualitatea atât de specială a limbii finlandeze și „distanța” ei față de cele romanice (ca structură gramaticală și lexicală, mai ales), mi s-a părut folositor să prezint, în puține cuvinte, câteva dintre problemele cele mai frecvente cu care s-ar putea confrunta studentul

nordic, dacă ar decide să înceapă studiul românei și al spaniolei în același timp. Desigur una din aceste limbi îl va ajuta s-o învețe pe cealaltă, dar există și riscul real al unor interferențe. N-aș vrea, totuși, să dau o listă detaliată și plictisitoare, ci mai degrabă să împărtășesc cititorului niște fapte de limbă, pe care le-am remarcat de-a lungul anilor, ca student la română precum și ca lector universitar de spaniolă în România.

De exemplu, o regulă spune că în general cuvintele care se termină în *-a* sunt feminine în ambele limbi. Din păcate, există multe excepții în spaniolă, ceea ce-l poate înșela pe orice student: *el problema* / o problemă; *el sofá* / o sofa; *el pijama* / o pijama. Și mai sunt *el teorema*, *el sistema*, *el dilema*... toate acestea fiind de origine greacă. O atenție specială merită cuvântul *idioma*, masculin, ca toate celelalte prezentate, și pe care vorbitorii de spaniolă, care învață românește, conform regulii mai sus amintite, îl transpun într-un substantiv feminin, când de fapt el este un neutru în română.

Trebuie să fim atenți și la cazul contrar: există în spaniolă câteva cuvinte care se termină în *-o* (de obicei masculine), care sunt însă feminine, precum *la mano*, *la radio*, *la foto*(grafia), *la moto*(cicleta).

Când vorbitorii de spaniolă încep să învețe româna, o altă sursă de greșeli provine din rândul unor cuvinte des întrebuițate, precum *el café* sau *el chocolate*, feminine, din păcate, în română. Așadar, comandăm pe terasele Bucureștiului „*un café*” (iar nu *o cafea*), ca să nu mai vorbim de pluralul *cafele* (de neconceput pentru noi), sau îi cerem unui prieten un pic de „*ciocolat*”. În plus, cuvântul *chocolate*, nume de materie, nu poate fi numărat în spaniolă, nefiind posibil să zicem, ca în românește: *Vrei o ciocolată?* / *¿*Quieres un chocolate?*. Putem cere ori „*una chocolatina*” (o bomboană/o bucăciță de ciocolată) ori „*una tableta de chocolate*” (o tablă de ciocolată). Hai să ne oprim totuși la cafele, și să le punem și un pic de zahăr. *Câte lingurițe?* întreabă românul; foarte probabil o să pună aceeași întrebare și în spaniolă. Pentru noi *cuchara*/lingură și *cucharilla*/linguriță sunt doar tacâmurile și în nici un caz nu sunt folosite ca unitate de măsură. Pentru aceasta există cuvintele *cucharada* și respectiv *cucharadita*... de zahăr. Probleme apar și când românii se duc la cumpărături în Spania: ei vor, de exemplu, *trei pâini*..., dar pâinea fiind un substantiv care nu se poate număra în spaniolă,... în realitate vor *tres barras de pan*.

Poposind mai mult asupra diferențelor lexicale, aș vrea să atrag atenția asupra picioarelor (nu ale lui Brigitte Bardot, deocamdată). În timp ce în spaniolă avem două cuvinte clare și diferite *pierna* / *pie*, româna colocvială folosește unul singur, *picior*, și numai când e nevoie de exactitate se specifică denumirea unei părți a piciorului, prin sintagma *laba piciorului*.

Prepozițiile sunt întotdeauna, precum bine știm cu toții, un izvor de greșeli. De multe ori, amândouă limbile prezintă un regim prepozițional diferit: *pegarse a* / a se lipi de; *acercarse a* / a se apropia de; *apoyarse en* / a se sprijini de; *pensar en* / a se gândi la. De câteva ori, verbul românesc nu folosește nici o prepoziție pe când cel spaniol are nevoie de ea obligatoriu: *atreverse a* / a îndrăzni. Cu toate acestea, poate că greșeala cea mai frecventă se datorează faptului că româna, de regulă, nu

¹ Jack Schmidetz (coord.), Manuel Alvar Ezquerro y Carmen Hernández González, *De una a cuatro lenguas. Del español al portugués, al italiano y al francés*, ArcoLibros, Madrid, 2001

articulează substantivul după prepoziție – în afară de prepoziția *cu* –, cu excepția celor determinate, dar spaniola o face (nu în toate cazurile, însă această construcție devine unul dintre principalele coșmaruri ale studenților străini): *en la discoteca* / în discotecă; *al mar* / la mare; *sobre la mesa* / pe masă. Există în română o construcție prepozițională dificilă pentru vorbitorii de spaniolă: *a se spăla pe* + o parte din corp. Structura *mă spăl pe mâini*, de exemplu, este tradusă mereu de către iberici prin *mă spăl mâinile*, calc după *me lavo las manos*.

Și apropo de articol, nu trebuie uitat că există două cazuri în spaniolă care cer folosirea obligatorie a acestuia, în timp ce româna nu cere articulare, adică exprimarea procentelor și folosirea logogramelor: *el 95% de los franceses* / 95% dintre francezi; *la ONU ha hecho un llamamiento* / ONU a făcut un apel.

Un alt obstacol pentru studentul care vrea să învețe ambele limbi în același timp îl reprezintă folosirea timpului trecut. Atât româna cât și spaniola au un perfect simplu și un perfect compus. Limba română folosește cu precădere perfectul compus, indiferent de momentul acțiunii: **Ieri am cumpărat** două cărți / **Astăzi am cumpărat** două cărți, pe când cea de-a două limbă alege forma trecutului după marca temporală a propoziției: **Ayer compré** dos libros / **Hoy he comprado** dos libros. În legătură cu folosirea trecutului, aflăm o altă sursă de greșeli în vorbirea directă/indirectă. Atenție aici, pentru că spaniola diferențiază clar, în timp ce româna prezintă o structură mai liberă. Propoziția:

Me llamo Javier/Mă numesc Javier

ar fi, în vorbire indirectă, dacă repet informația imediat:

Me ha dicho que se llama Javier

însă, dacă vorbesc peste câtva timp, trebuie să folosesc perfectul simplu și imperfectul:

Me dijo que se llamaba Javier.

Rămânând în cadrul verbelor, vreau să mă refer acum la două greșeli frecvent comise de către studenții români. Construcția românească 'când + viitor': *când va veni, te voi anunța*, nu are corespondent exact în spaniolă, fiind în această limbă 'cuando + presente de subjuntivo' (când + conjunctivul prezent): *cuando venga, te avisaré*.

O altă construcție fără corespondent exact în spaniolă este 'dacă + condițional prezent sau perfect': *dacă ar veni, te-ar anunța, dacă ar fi venit, te-ar fi anunțat*, pentru că se folosește 'si + imperfecto sau pluscuamperfecto de subjuntivo' (dacă + conjunctivul imperfect sau mai mult că perfect): *si viniera, te avisaría, si hubiera venido, te hubiera avisado*.

Și, nu în ultimul rând, trebuie amintit faptul că nu toate verbele reflexive în română sunt reflexive și în spaniolă, perechea *a se odihni* / *a obosi* fiind, poate, cazul cel mai des întâlnit și cel mai curios, dat fiind faptul că funcționează exact invers (sp. *descansar* / *cansarse*), alături de *a se juca*, *a se gândi* (sp. *jugar*, *pensar*).

Anumite construcții pot prezenta și ele dificultăți. Propoziția: *mă duc la Mauro* (cu corespondentele, în franceză: *je vais chez Mauro* și, respectiv, în italiană: *vado da Mauro*) are nevoie, în traducerea spaniolă, de *a casa de*, această omisiune fiind o greșală frecventă **voy a Mauro* (corect ar fi *voy a casa de Mauro*). Să fim atenți și la alte construcții; românilor le place să se ducă *la mare*, precum și italienilor, care *vanno al mare*. Spaniolii, în schimb, *se duc la plajă*: *van a la playa* (și nu *al mar*, pentru că aceasta înseamnă apa mării, în sine).

Un ultim aspect pe care mi-ar plăcea să-l abordez în aceste puține rânduri este exprimarea politeței în ambele limbi². Din acest punct de vedere, româna este mult mai bogată decât spaniola (sau oricare altă limbă romanică) în ceea ce privește numărul pronumelor care exprimă politețea și este destul de dificil pentru orice străin să prindă toate nuanțele conținute în aceste forme (de multe ori folosirea unui pronume sau a altuia depinde de relația dintre vorbitori, de contextul social, de o nuanță stilistică (de ironie, de exemplu), mai mult decât de o regulă gramaticală). Doar practica și foarte multă atenție la vorbirea nativilor pot ajuta în aceste împrejurări. N-ar avea sens, așadar, să menționez toate pronumele de politețe și posibila lor traducere, ci aș vrea să atrag atenția asupra unuia singur, și anume asupra lui *dumneavoastră*. Acest pronume se folosește cu verbul la persoana a II-a plural, pe când în spaniolă formele de politețe *usted* / *ustedes* se folosesc cu verbul la persoana a III-a singular și, respectiv, plural. Greșeala cea mai frecventă printre studenții români este, firește, conjugarea formei *ustedes* cu verbul la persoana a II-a plural: **ustedes sois simpáticos* în timp ce ar trebui să fie: *ustedes son simpáticos*.

Precum am spus încă de la început, acest articol nu pretinde decât să ofere câteva exemple de gramatică contrastivă, folositoare celor care, nefiind vorbitori ai unei limbi romanice, vor să facă primii lor pași în această minunată lume numită de către lingviști *Romania*. Nu m-am bazat aici decât pe două idiomuri, **româna** și **spaniola** (făcând câteva referiri la franceză și la italiană), dar aventura poate ajunge mult mai departe și, pe drept cuvânt, o dată începută n-are sfârșit, precum Coloana maestrului Constantin Brâncuși.

Alberto MADRONA FERNÁNDEZ
Profesor de español
Instituto Cervantes de El Cairo

² E o temă pe care am studiat-o în mod special:

-*Aspectos sociolingüísticos y pragmáticos de los sistemas de los alocutivos de cortesía en español y en rumano. Estudio analítico-contrastivo* (memorie de master la Universitatea Antonio de Nebrija, 2001);

-*Problemas de la traducción al español de los pronombres de tratamiento rumanos* (conferință în cadrul celui de-al XV-lea Congres de Romaniști Scandinavi, 2002)

Cultură română în Nord

Tezaurile de aur ale Daciei – expuse la Stockholm

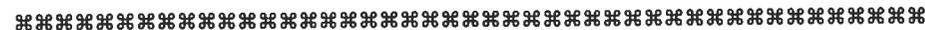
Piese de aur ale dacilor au făcut obiectul unei expoziții găzduite la Muzeul Antichităților Mediteraneene și din Orientul Apropiat din capitala Suediei – (Medelhavsmuseet / Statens Museer för Världskultur). Deschisă publicului suedez în perioada 1 octombrie 2004 – 27 februarie 2005 expoziția *Tezaurile de aur ale Daciei* a reunit peste 200 de piese de o valoare aparte din mai multe perioade ale istoriei teritoriului de astăzi al României, aflate în patrimoniul diferitelor muzee din țară. Evenimentul a fost găzduit de un muzeu care prin profilul său promovează strălucirea și unicitatea culturilor vechi din lumea mediteraneană-pontică. Pornind de la obiectele descoperite în România, expoziția s-a dorit a fi pentru publicul din Suedia o poveste despre varietate și diversitate, o încercare de a surprinde prin intermediul lucrurilor spiritul timpului, o introducere în arheologia și istoria întregului spațiu central și sud-est european. Studiile cuprinse în catalogul expoziției au fost semnate de Mircea Babeș, Alexandru Vulpe, Crișan Mușețeanu, Dragomir Popovici, George Trohani, Carmen Maria Petrolescu, Ioan Glodariu, Mihai Bărbulescu, Alexandru Suceveanu, Alexandru Barnea, Rodica Oanță-Marghitu, - prestigioase nume ale cercetării de specialitate.

După *Adevărul*, 25 februarie 2005

Acuarela românească în Suedia

La galeria de artă plastică „Sensus” din centrul vechi al capitalei suedeze, a fost deschisă expoziția *O plimbare prin Stockholm* a acuarelistei suedeze de origine română **Doina Soldu**. Arhitecta Doina Soldu este una dintre personalitățile active ale comunității românești din Stockholm, care a avut o contribuție importantă la organizarea unor evenimente din cadrul „*Anului Cultural Românesc în Suedia – 2002*”. De menționat că și organizatoarea expoziției, Nora Wincent, care a preluat recent coordonarea activității Galeriei „Sensus” este, de asemenea, de origine română. Eleganța rafinată a acuarelelor Doinei Soldu a fost accentuată și prin prezentarea unor interesante obiecte de decorațiuni interioare, produse de firme din industria sticlei din România.

După *Adevărul*, 20 martie 2004

ȘTIRI CULTURALE

Paul Celan *De rumäniska dikterna* (*Poeziile scrise în românește*)

PAUL CELAN tradus în suedeză

Paul Celan (1920-1970) este unul dintre cei mai mari și mai legendari poeți ai modernismului din secolul al XX-lea. Întreaga sa biografie și operă sunt strâns legate atât de limba germană cât și de istoria tragică a Germaniei. **Paul Celan** a fost evreu de limbă germană, crescut în orașul românesc *Cernăuți* (care astăzi este situat în Ucraina). Perioada războiului a petrecut-o în lagăre de concentrare unde i-au și murit părinții. Mai târziu a fugit de comuniști la București, și mai departe la Viena și la Paris, unde s-a și stabilit.

În perioada șederii sale la București, între 1945-1947, **Paul Celan**, despre care se crede că a fost un geniu în însușirea și stăpânirea perfectă a limbilor, a scris un număr de poezii în română, care au apărut acum pentru prima oară în volum în limba suedeză. Volumul *De rumäniska dikterna (Poeziile scrise în românește)* cuprinde poezii și poeme în proză. Poeziile scrise de **Paul Celan** în românește, în cea mai fericită perioadă a vieții sale, se deosebesc de tonul poeziilor sale scrise în germană. Pe când opera sa în germană este marcată de o oarecare sărăcie și parcimonie în limbaj, de o evidentă discontinuitate, în încercarea sa de a redescoperi valorile limbii germane, poeziile scrise în românește dovedesc o mare ușurință în manevrarea limbajului, fiind prin excelență melodice, dar și bogate în cuvinte și imagini poetice.

În poemele în proză cuprinse în același volum, **Paul Celan** pare a se juca cu cuvintele, ca un prestidigitator, descoperindu-le noi valori poetice, în tendința de a depăși un spațiu concret și de a transcende într-o stare evazivă, proprie visului. Depărtându-se astfel de suprarealismul european, creația lui **Paul Celan** din această perioadă se colorează într-un mod diferit. Aceste creații, prin excelență armonioase, îmbogățesc imaginea bine cunoscută a poetului **Paul Celan**. Traducerea volumului, realizată cu talent de **Inger Johansson** reprezintă un act de cultură, ce contribuie la cunoașterea unui mare poet european și la descoperirea versurilor sale scrise în românește.

După un articol din *Hufvudstadsbladet*, 28 martie 2004

Laura DELICOSTEA
Studentă la Universitatea din Turku

APARIȚII EDITORIALE

- ▶ **Tove Jansson, *O iarnă fermecată***, în românește de Marilena Aldea Velican, Editura Echinox, Cluj, 2003

- ▶ **Maria Magdalena Năstase Peltola, *Trandafirul de foc, Tuliruusu***, Editura Sfera, Bârlad, 2003

- ▶ **Mika Waltari, *Amanții din Bizanț***; Însemnările lui Ioannis Anghelos, în anul căderii orașului Constantinopol, 1453, traducere de Teodor Palic, Editura Polirom, Iași, 2003

- ▶ **Molnár Bodrogi Enikő, Pályi Éva Ildikó, *Limba finlandeză pentru tine. Manual de conversație***, Editura Polirom, Iași, 2003

- ▶ **Florin Dimulescu, Lea Luodes, *Ghid de conversație român-finlandez***, Editura Polirom, 2003

- ▶ **Vlădica Florian, “*Columna*” sau o întâmplare mioritică în patria “*Kalevali*”**, Craiova, 2004

- ▶ **Ministerul Afacerilor Externe, Arhivele diplomatice, Ambasada României la Helsinki, *Confluente româno-finlandeze, trei secole de contacte, 85 de ani de relații diplomatice***, Editura Institutului Cultural Român, București, 2005

- ▶ **Mika Waltari, *Mikael Karvajalka***, traducere de Teodor Palic, Editura Polirom, Iași, 2005

- ▶ **Molnár Bodrogi Enikő, Pályi Éva Ildikó, Varga Pirooska Ildikó, *Limba finlandeză (simplu și eficient)***, Editura Polirom, 2005

CUPRINS

Aniversare: Lectoratul din Turku – 30 de ani de Prof. Dr. Lauri Lindgren .3	
Salutul șefului de catedră , Prof. Dr. Eija Suomela-Salmi.....5	
Structuri familiale tradiționale... de Cristina Gafu.....6	
Tudor Arghezi, Versuri în limba finlandeză de Laura Delicostea 11	
Marin Sorescu: <i>Iona</i>, actul III și IV în finlandeză 14	
Gabriela Melinescu, Versuri în limba finlandeză de Laura Delicostea 27	
F. E. Sillanpää: <i>Silja</i> în limba română de Mila Răihä 30	
Vitrina cu cărți 38	
I. L. Caragiale: <i>O noapte furtunoasă – Myrskyisä yö</i>, actul II 39	
L. Onerva, Versuri în limba română de Maria Magdalena Peltola 66	
Ulkoromanialainen kirjallisuus de Prof. Dr. Lauri Lindgren..... 70	
Scriitori români de pretutindeni de Marilena Aldea 74	
Despre Flavia Bujor și <i>Profeția pietrelor</i> 79	
Al patrulea picior al mesei de Alberto Madrona Fernández..... 80	
Cultură română în Nord 84	
Paul Celan în limba suedeză 85	
Apariții editoriale 86	
Cuprins 87	